

මරණය

නිබද සිහි කළ යුතු ජීවිත යථාර්ථය

මරණය යනු උපන් සැමට නියත වශයෙන් මුහුණපෑමට සිදුවන ජීවිත යථාර්ථයකි. අප දැන සිටිය ද නොදැන සිටිය ද කැමැති වුව ද කැමැති නොවුව ද උපන් ද පටන් දිනෙන් දින ළඟා වන්නේ මරණයටයි. ධනය, බලය, නිලය ආදී කිසිදු දෙයකින් මරණය ඉක්මවිය නොහැක්කකි. සිව් දෙසින් සියල්ල විනාශ කරමින් අප වෙත එන මහා පර්වත හතරක් සේ ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ යන උපද්‍රව හතර අප වෙත නිරතුරුව එළඹ සිටී (පබ්බතපම සූත්‍රය, සං.නි. 1). බොහෝ දෙනා මරණය ගැන කථා කිරීමට පවා අකැමැති වුව ද බුදුදහමින් අපට අනුශාසනා කරන්නේ තමා මැරෙන කෙනෙක් බවත් තමා මරණය නොඉක්මවූ බවත් නිතර මෙනෙහි කරන ලෙසයි (මරණධම්මෝච්ඡි මරණං අනතීනෝති අභිණ්භං පච්චචෙක්ඛිතබ්බං). අප්‍රමාදී බව ඇති කොට ජීවිතයෙන් වඩාත් ප්‍රයෝජන ගෙන ලොවට උපරිම සේවයක් කිරීමට මරණසතිය බෙහෙවින් උපකාරවත් වේ. මරණයට සතුටින් මුහුණදීමටත් මරණ දුකින් නිදහස් වීමටත් මතු භවය සඵල කර ගැනීමටත් මරණයෙන් සදහට ම නිදහස් වීමටත් මරණය පිළිබඳව නුවණින් සිහිකිරීම (මරණානුස්සතිය) බෙහෙවින් උපකාරවත් වේ. බුදුරදුන් වදළ පරිදි මරණය සිහි කිරීමෙන් සතිසම්පජ්ඣාදිය දියුණු වන අතර ප්‍රීතිප්‍රමෝදය දියුණු කොට ආධ්‍යාත්මික සතුට වර්ධනය කර ගැනීමට ද මරණසතිය හේතු වේ.

සමීප අරුත් දෙන වචන කිහිපයක් ඇසුරින් මරණයේ දී සිදුවන ස්වභාවය ගැන බුදුදහමෙහි පැහැදිලි කොට ඇත. මජ්ඣිම නිකායෙහි (ම.නි.3, 514 පිට) සච්චවිභංග සූත්‍රයෙහි එය මෙලෙස විස්තර වේ.

කතමඤ්චාචුසො මරණං? යං තෙසං තෙසං සත්තානං තම්භා තම්භා සත්තනිකායා චුති, වචනතා, හේදෝ, අන්තරධානං, මච්චුමරණං, ධන්ධානං හේදෝ, කල්ලේඛරස්ස නිත්ඛේඛෝ ඉදං චුච්චතාචුසො මරණං.

මේ අනුව මරණය දක්වා ඇත්තේ "ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්ව නිකායෙන් ව්‍යුත්පන්න, පහවීම, බිඳීයාම, අතුරුදන්වීම, මරණයට පත්වීම, කඵරය කිරීම, රූපස්කන්ධයාගේ බිඳීයාම, කය බහා තැබීම, ජීවිතීන්ද්‍රියයේ සිඳීයාම" වශයෙනි. එනම් මරණය යනු එක් භවයකට අයත් රූපයෙන් සිතෙහි සම්බන්ධය අවසන් වීමයි. රූපය තමාගේ යැයි දැඩිව ග්‍රහණ කොට ගෙන ඒ මත ම යැපෙන සත්ත්වයාට මරණය යනු දැවැන්ත අභිමිච්චිකි. එය ඉවසා සිටීමට තරම් අපහසු කායික හා මානසික දුකකට හේතු වන්නකි. හුදෙක් එය මරණයට පත් වන්නාට පමණක් නොව ඔහුගේ සමීපතමයන්ට ද මෙය දැරිය නොහැකි දුකට කරුණකි. එබැවින් මරණයට කල්තියා ම සුදනම් වීම් වශයෙන් කළ යුතු කටයුතු පිළිබඳව ත්‍රිපිටකයෙහි මෙන් ම ආශ්‍රිත බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි නොයෙක් තැන කරුණු සඳහන් වේ.

විසුද්ධිමග්ගයෙහි දැක්වෙන පරිදි මරණය දෙයාකාර වේ. එනම් කාල මරණ හා අකාල මරණ වශයෙනි. කාල මරණ යනු තමා කළ පුණ්‍ය මහිමය අවසන් වීමෙන් (පුඤ්ඤක්ඛය) හෝ තම ජීවිතයට අදළ ආයුෂ නිමවීමෙන් (ආයුක්ඛය) හෝ සිදුවන මරණයයි. අකාල මරණ යනු තම පිත හා ආයුෂ ඉතිරිව තිබියදී හදිසි අනතුරුවලින් (උපච්චේදක වශයෙන්) සිදුවන මරණයි.

තව ද මරණයෙහි ප්‍රභේද හතරක් දක්වා ඇත. එනම්

1. එක් භවයකට අයත් ජීවිතීන්ද්‍රිය සිඳීයාම (ජීවිතීන්ද්‍රිය උපච්චේද මරණ)
2. සසර නැවත නූපදින බැවින් පහතක් නිවී යන්නා සේ මුළු සසර ජීවිතයෙන් ම සමුගැනීම් වශයෙන් සිදුවන රහත් උතුමන්ගේ මරණය (සමුච්චේද මරණ)
3. සංස්කාරයන්ගේ බිඳී යාම වශයෙන් මොහොතක් පාසා සිදුවන මරණ (බණ්ක මරණ)
4. ගස්, වැල් ආදිය සම්මුති වශයෙන් මරණයට පත්වීම (සම්මුති මරණ)

මේ අතුරින් බුදුදහමින් විශේෂයෙන් කරුණු පැහැදිලි කෙරෙන්නේ ජීවිතීන්ද්‍රිය උපච්චේද මරණ හෙවත් එක් භවයකට අයත් ජීවිතයේ සිඳීයාම පිළිබඳවයි. මෙම මරණය පිළිබඳව සිහි කිරීම මරණානුස්සති නම් භාවනාව

වන අතර එය බුදුදහමෙහි දැක්වෙන කමටත් 40 අතුරින් එක් භාවනා ක්‍රමයකි. එමඟින් සිත සමාධිමත් කර ගැනීමටත් සමාධිමත් වූ සිතින් නිවන අරමුණු කිරීමටත් බුදුදහමින් මග පෙන්වා තිබේ.

මරණය සිදුවන ආකාර හතරකි. එනම්

1. ආයුෂ නිම වීමෙන් සිදුවන මරණය - ආයුක්ඛය
2. කර්මය නිම වීමෙන් සිදුවන මරණය- කම්මක්ඛය
3. ආයුෂත් කර්මයත් දෙක ම එකවිට නිමවීමෙන් සිදුවන මරණය - උභයක්ඛය
4. ආයුෂත් කර්මයත් දෙක ම තිබිය දී හසිදි අනතුරකින් සිදුවන මරණය - උපච්ඡේදක

මරණානුස්සතිය වැඩීමේ දී එය මෙතෙහි කළ යුතු ආකාර අටක් පිළිබඳව විස්තර වේ. එනම්,

1. වධක පව්වුපට්ඨාන - වධකයකු තමා වෙත එළඹ සිටින ආකාරයෙන් සලකා බැලීම
 2. සම්පත්ති විපත්ති - සම්පත් විපතක් බවට පත්වීම වශයෙන් සලකා බැලීම
 3. උපසංහරණ - තමන් හා අන් අය සසඳ බැලීම් වශයෙන් මරණය සිහි කිරීම. මෙහි දී කීර්තිමත්, පුණ්‍යවත්, ශක්තිමත්, සෘද්ධිමත්, ප්‍රඥාවත් අය මෙන් ම බුදු, පසේබුදු, මහරහත් උතුමන් ද මරණයට පත් වූ සෙයින් තමා ද මරණය නොඉක්මවූ අයකු බව මෙතෙහි කීරීම
 4. කාය බහුසාධාරණ - තම සිරුර අනෙක් බොහෝ දෙනා ද පරිහරණය කරන දෙයක් වශයෙන් සලකා බැලීම
 5. ආයු දුබ්බල - තණ පිට රැදි දිය බිඳක් සේ තම ආයුෂ ඉතා කෙටි බව මෙතෙහි කීරීම
 6. අනිමිත්ත - ජීවත්වන කාලය, මරණයට හේතුවන රෝගය, මැරෙන වේලාව (පෙරවරු, පස්වරු වශයෙන්), සිරුර වැටෙන තැන, මරණත් මතු උපදින තැන යන කරුණු පහ සාමාන්‍ය පුද්ගලයකුට විනිශ්චිතව කිව නොහැකි බව මෙතෙහි කීරීම
- ජීවිතං ව්‍යාධි කාලො ව දෙහනික්ඛපෙතං ගති,
පඤ්චේතෙ ජීවලොකස්මිං අනිමිත්තා න ඤයරෙ.*
7. අද්ධාන - මෙකල මෙපමණ කලක් ජීවත් වන්නේ යැයි ස්ථිරව කිව නොහැකි බව.
 8. බණ පරිත්ත - ජීවිතය ඉතා ස්වල්ප කාලයක් පමණක් ජීවත් වන බව මෙතෙහි කීරීම

පඨම මරණසති සූත්‍රයෙහි (අං.නි.4, 40 පිට) දැක්වෙන පරිදි මරණය පිළිබඳව සිහිකිරීම නම් වූ භාවනාව මහත්ඵල මහානිසංස වන අතර එය නිවන පිහිට කොට නිවන අවසන් කොට ඇත්තක් වශයෙන් දක්වා ඇත.

*මරණසති භික්ඛවේ, භාවිතා බහුලීකතා මහජ්ඵලා හොති මහානිසංසා අමනෝගධා
අමනපරියොසානා. භාවේඵ නො තුමිහේ භික්ඛවේ මරණසතින්ති.*

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ සඳහන් කළ කල්හි එක්තරා (පළමු) භික්ෂුවක් සඳහන් කළේ තමා මරණසතිය පුහුණු කරන බවයි. එවිට බුදුරදුන් එම භික්ෂුවගෙන් විමසා සිටියේ කෙසේ නම් මරණසතිය වඩන්නේ ද කියායි. එවිට එම භික්ෂුව ප්‍රකාශ කළේ "ඉදින් මම එක් රැයක් හා දවාලක් ජීවත් වන්නේ නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශාසනය මෙතෙහි කරන්නේ නම් මවිසින් මහණකිස බෙහෙවින් වඩන ලද්දෙක් වන්නේ" ය යනුවෙනි. එනම් දහවල ජීවත් වන තැනැත්තා රාත්‍රී කාලයෙහි මරණයට පත්විය හැකි බව සිහිකිරීම් වශයෙන් අප්‍රමාදීව දහමෙහි හැසිරෙන බවයි.

එකල්හි තවත් (දෙවන) භික්ෂුවක් බුදුරදුන් හමුවෙහි තමා මරණසතිය වඩන බව ප්‍රකාශ කළේ ය. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එම භික්ෂුව මරණසතිය වඩන ආකාරය විමසා සිටියහ. එහිදී එම භික්ෂුව සඳහන් කළේ තමා ඉදින් තමා දහවල කාලයෙන් ජීවත් වන්නේ නම් එපමණකින් ශාස්තෘ ශාසනයෙහි ගුණදහම් වඩන්නේ නම් මවිසින් බොහෝ යහපත සිදු කර ගනු ලබන බවයි. එනම් දහවල දී ම තමාගේ ජීවිතයට අනතුරක් වේ ය යන අදහසින් වඩාත් අප්‍රමාදීව දහමෙහි හැසිරෙන බවයි.

ඉන්පසු තවත් (තෙවන) භික්ෂුවක් තමා මරණසතිය වඩන අයුරු බුදුරදුන් හමුවෙහි ප්‍රකාශ කරන්නේ මෙසේයි. එනම් "ස්වාමිනි, ඉදින් මම එක් පිණ්ඩපාත වේලක් වළඳමි ද එපමණ තරම් කාලයක් පමණ වුව ද

ජීවත් වන්නේ නම් යෙහෙකි, එතරම් පමණ කාලයකදී ශාස්තෘ ශාසනය මෙනෙහි කරන්නේ නම් ඒකාන්තයෙන් මවිසින් බොහෝ යහපත කරගන්නා ලදී"යි මෙසේ මම මරණසතිය වඩමි. එනම් පෙරවරු කාලයෙහි දී ම තමාගේ ජීවිතයට අනතුරක් විය හැකි බව මෙනෙහි කොට අප්‍රමාදී ව දහම අනුගමනය කරන බවයි.

මේ අතර තවත් (සිව්වන) හික්ෂුවක් ද බුදුරදුන් හමුවෙහි තමා මරණසතිය වඩන අයුරු පැහැදිලි කළේ ය. එනම් "ස්වාමීනි, ඉදින් මම ඒකාන්තයෙන් ආහාර පිඩු හතර පහක් වළඳන තරම් කාලයක් ජීවත් වන්නේ නම් යහපති, එතරම් කාලයක් මට ඉතිරිව තිබුණ ද ශාස්තෘ ශාසනයෙහි ගුණදහම් මෙනෙහි කරන්නෙමි නම් ඒකාන්තයෙන් මවිසින් බොහෝ ආත්ම හිත කටයුතු කරන ලද්දේ වේ" යනුවෙනි. එනම් දනය වළඳන අතරතුර වුව ද මරණය සිදු විය හැකි බව සිහිකොට නොපමාව ම දහම අනුගමනය කරන බවයි.

අනතුරුව වෙනත් (පස්වන) හික්ෂුවක් ද තමා මරණසතිය කෙලෙසක වඩන්නේ ද යන්න පැහැදිලි කරමින් සඳහන් කරන්නේ "ස්වාමීනි, ඉදින් මම එක් බක් පිඩක් සපා වළඳන තරම් කාලයක් ජීවත් වන්නේ නම් එපමණ වුව ද කාලයකදී ශාස්තෘ ශාසනයෙහි ගුණදම් මෙනෙහි කරන්නේ නම් මවිසින් බෙහෙවින් ආත්ම සුව ගෙන දෙන මහණකීස කරන ලද්දේ වන්නේ ය" කියායි. එනම් එක් බක් පිඩක් වළඳන තරම් ස්වල්ප මොහොතක දී වුව ද සිදුවිය හැකි ජීවිත අවදනම සිහිකොට දහමෙහි හික්මෙන බවයි.

තවත් (හයවන) හික්ෂුවක් ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හමුවෙහි තමා මරණසතිය කෙසේ වඩන්නේ දැයි මෙලෙස පැහැදිලි කළේ ය. "ස්වාමීනි, ඉදින් මම ඒකාන්තයෙන් ඉහළට ගත් හුස්ම පොදු පහළට හෙළන්නේ ද එපමණ තරම් කාලයක් ජීවත් වන්නේ නම් යහපති. එතරම් පමණ කාලයක දී නමුදු ශාස්තෘ ශාසනයෙහි ගුණදම් වඩන්නේ මවිසින් බොහෝ යහපත කර ගන්නා ලද්දේ ය"යි සතුටු වන බවයි. එනම් ඉහළට ගත් ආස්වාසය පහළට හෙළන තරම් ස්වල්ප වේලාවක දී වුව ද කාලයකදී මරණය සිදුවිය හැකි බව මෙනෙහි කොට වඩාත් ම අප්‍රමාදීව දහමෙහි නිරත වන බවයි.

ඉහත සඳහන් පරිදි හික්ෂුන් හය දෙනාගේ ම ප්‍රකාශයන් ශ්‍රවණය කළ බුදුරජාණන් වහන්සේ සඳහන් කරන්නේ ඉහත හික්ෂුන් අතුරින් පළමු සිව්දෙනා රහත්බව (ආශ්‍රව ක්ෂයකිරීම) සඳහා ප්‍රමාදීව මරණසතිය වඩන බවයි. අවසන් දෙදෙනා පමණක් අප්‍රමාදීව ආශ්‍රවක්ෂය කිරීම සඳහා අප්‍රමාදීව තමන් වහන්සේගේ අනුශාසනය නිසි පරිදි අනුගමනය කරන බවයි. එබැවින් අප්‍රමාදීව වාසය කරමින් ආශ්‍රවක්ෂය කිරීම සඳහා ඉතා තියුණු ලෙස මරණසතිය වඩන ලෙස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තවදුරටත් අනුශාසනා කළහ.

දුතිය මරණසති සූත්‍රයෙහි වඩාත් මහත්ඵල මහානිසංස සැලසෙන ලෙසත් නිවනට බැස ගැනීම වශයෙන් අමෘතය කෙලවර ලෙසත් මරණසතිය වඩන ආකාරය තවදුරටත් විස්තර කර තිබේ. එහි දැක්වෙන පරිදි 1. "සසර බිය දක්නා නුවණැති ශ්‍රාවකයා දවල්කල නික්ම රැය පැමිණෙත් ම මෙසේ නුවණින් මෙනෙහි කරයි. මාගේ මරණයට හේතුවන කරුණු බොහෝයි. සර්පයෙක් හෝ ගෝනුස්සෙක් හෝ පත්තෑයෙක් හෝ දෂ්ට කිරීමෙන් මාගේ මරණය සිදුවිය හැකිය. තවද අනතුරක් හෝ සිදු විය හැකිය. පය පැටලීමෙන් හෝ මා බීම පතිත විය හැකිය. මා අනුභව කළ ආහාරය හෝ ජීර්ණය නොවීමෙන් මරණය සිදුවිය හැකිය. පිත, සෙම හෝ කුපිත වීමෙන් මාගේ මරණය සිදුවිය හැකි ය. මට අනතුරක් විය හැකිය." යනුවෙන් මරණය පිළිබඳව සිහිකළ යුතුය. දෙවන හික්ෂුව මෙසේ සිහි කරයි. 2. "රාත්‍රී කාලයෙහි කළුරිය කරන මාගේ ප්‍රහීණ නොකළ මෙබඳු අකුසල ධර්ම තමා තුළ පවතී. මෙම අකුසල ධර්ම සහිතව කළුරිය කරන මාහට අනතුරක් විය හැකිය. එබැවින් එම අකුසල ධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස මම අප්‍රමාදීව දැඩි විරියයෙන් ක්‍රියා කරමින් සිහිය හා නුවණ (සතිසම්පජ්ඣාදිය) පවත්වා ගනිමි." 3. තවත් හික්ෂුවක් මෙලෙස ද සිහි කරයි. "රාත්‍රියෙහි කළුරිය කරන මාගේ අන්තරාය පිණිස පවතින ප්‍රහීණ නොකළ අකුසල කර්ම නැතැයි දන්නේ නම්, ඔහු විසින් අප්‍රමාදීව දිවා රාත්‍රියෙහි කුසලදහම් හික්මෙමින් කුසල සහගත ප්‍රීතිප්‍රමෝදයෙන් වාසය කළ යුතු ය."

දුතිය මරණසති සූත්‍රයෙහි (අං.නි.4, 46 පිට) දැක්වෙන මෙම විස්තරයට අනුව තම මරණය සිදුවිය හැකි ආකාර නිතර සිහිකරමින් අකුසල විතර්ක දුරු කරමින් සතිසම්පජ්ඣාදිය වඩමින් ප්‍රීතිප්‍රමෝදයෙන් වාසය කළ යුතුය. මෙහි සඳහන් විශේෂ කරුණක් වන්නේ මරණසතිය වැඩීම කිසිසේත් දුකට කණස්සල්ලට හේතු වන්නක් නොව එය අන් අයට ද වඩා ප්‍රීතිප්‍රමෝදය වර්ධනය කරලීමේ වැඩපිළිවෙළක් බවයි. බුදුදහමින් ඉදිරිපත් කෙරෙන මරණය පිළිබඳ වූ සිහිය වැඩීමේ සුවිශේෂත්වය මෙයයි. මරණය ගැන සිහිකිරීම තම විත්තසන්නානගත අකුසල විතර්ක දුරුකොට කුසලය තුළින් නිරාමිස සතුට වර්ධනය කොට ලොවට උපරිම සේවයක් සිදු කරලීම වෙත

අප යොමු කරවයි. තමා ආධ්‍යාත්මිකව දියුණු වෙනවා පමණක් නොව අපෙන් ලොවට උපරිම සේවයක් සිදු කිරීම ද අප සතු කාර්යයි. එනම් දනයෙන්, පංචසීලයෙන්, මෙමත්‍රියෙන් හා ප්‍රඥාවෙන් දිනෙන් දින දියුණු වන අතර ධර්ම ප්‍රචාරයෙන් ලොවට පිහිට වීමයි.

මරණය පිළිබඳ වූ සඤ්ඤාව වැඩිම බෙහෙවින් භාවිත කිරීම සසර පිළිබඳ සංවේගය ඇති කරවන්නකි. එය නිවන වෙත ද යොමු කරවන භාවනා කමටහනකි. එසේ වීමට නම් ආරම්භයෙහිදී ම පටිච්චසමුප්පාදය පාදක කොටගත් දුකෙහි හටගැනීම නිරෝධය සංඛ්‍යාත චතුරාර්ය සත්‍යය අසා දැන ගෙන සීල, සමාධි, පඤ්ඤා යන ත්‍රිවිධ ශික්ෂා සම්පූර්ණ කළ යුතුව ඇත. එවිට මරණසඤ්ඤාවෙන් සමාධිමත් වූ සිත සති, ධම්මච්චය ආදී බොජ්ඣංග ධර්ම වෙත ක්‍රමයෙන් යොමු වේ. මරණසඤ්ඤාව සංවේගය පිණිසත් මහත්ඵල පිණිසත් හේතු වන්නේ එවිටයි.

මරණසඤ්ඤා භික්ඛවේ, භාවිතා බහුලීකතා මහතො සංවේගය සංවන්නති. කථං භාවිතා ව බො භික්ඛවේ, මරණසඤ්ඤා කථං බහුලීකතා මහතො සංවේගය සංවන්නති. ඉධ භික්ඛවේ, භික්ඛු මරණසඤ්ඤාසහගතං සතිසම්බොජ්ඣංගං භාවේති.... (මරණසති සුත්ත, සං.නි. 5-1, බු.ජ.ත්‍රි.246 පිට)

මරණානුස්සතිය හෙවත් මරණය අනුව ගිය සිහිය

තමා මැරෙන කෙනෙකු බවත් මරණය නොඉක්මවුවකු බවත් කොයි මොහොතක කුමන ආකාරයකින් හෝ මරණය තමා වෙත එළඹිය හැකි බවත් නිතර නිතර නුවණින් සිහි කිරීම මරණානුස්සති භාවනාවයි. බුදුදහමේ දැක්වෙන සමසතලීස් කර්මස්ථාන අතර මරණානුස්සතිය එක් කමටහනකි. එමගින් එක් අතකින් තම ජීවිතයේ අනිත්‍යතාව සිහිකොට දැඩි ලෝභය හා ද්වේෂය අඩු කර ගැනීමටත් අලස බව දුරුකොට අප්‍රමාදී බව දියුණු කර ගැනීමටත් සිත එකඟ කර ගැනීමටත් හැකියාව ලැබේ. තමාගේ ආයුෂය ක්‍රමයෙන් වැය වී යන ආකාරයත් ලොව ජීවත් වූ මහා බලවත් ධනවත් අය පවා මරණයට පත් වූ බව මෙනෙහි කොට තමා ද මරණයට පත්වන බව සිහි කොට 'ජීවිතං අනියතං මරණං නියතං' = ජීවිතය අනියතයි, මරණය නියතයි ! යනුවෙන් යළි යළිත් සිහිපත් කරමින් සිත සමාධිමත් කර ගැනීම මෙහිදී සිදු වේ.

ජීවිතය සම්බන්ධ සියල්ලේ ම ස්වභාවය මරණයයි. එනම් ඇති ව නැතිවී යාමයි. සියල්ල යනුවෙන් දක්වා ඇත්තේ ඇස, කණ ආදී අභ්‍යන්තර ආයතන, රූප, ශබ්දදී බාහිර අරමුණු හය, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණ, සොතච්ඤ්ඤාණ ආදී සිත් හය වශයෙන් දැක්වෙන ජීවිතය හා සම්බන්ධ සමස්ත ක්‍රියාකාරීත්වයයි.

සබ්බං භික්ඛවේ, මරණධම්මං. කිඤ්ච භික්ඛවේ මරණධම්මං? චක්ඛුං භික්ඛවේ මරණධම්මං, රූපා මරණධම්මා, චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං මරණධම්මං..... (මරණධම්ම සුත්ත, අං.නි. 4, 58 පිට).

මේවායෙහි නැසී යාම හෙවත් මරණය නුවණින් මෙනෙහි කිරීම ලෝකය පිළිබඳ නොඇලීම ඇතිවීමටත් ධර්මයෙහි අප්‍රමාදීව බව ඇතිකරලීමටත් ඉවහල් වේ. එමගින් අප්‍රමාදීව ස්වර්ග මාර්ගය හා මෝක්ෂ මාර්ගයට අදාළ කටයුතු සිදුකර ගැනීමට විරියය හටගනී. කල්‍යාණමිත්‍ර ඇසුරින් ධර්ම ශ්‍රවණය කොට කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨිය උපදවා ගෙන හැකිතාක් දැන, සීල, භාවනාවන්හි නිරතවීම මරණින් මතු සුගතිගාමීවීමට හේතු වේ. මෙහිලා බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ යන තෙරුවන සරණ ගොස් ඒ පිළිබඳව බලවත් ප්‍රසාදයෙන් යුතුව කටයුතු කිරීමත් පංචසීලයෙහි පිහිටා ක්‍රියා කිරීමත් නිතර මෙන් වැඩිමත් සුගතිගාමී වීමට හේතුවන පුණ්‍ය ගංගා = පින් උල්පත් (පුඤ්ඤාහිසන්ද) වශයෙන් සඳහන් ව ඇත. ජීවිතයේ කුමන ආකාරයේ සංකීර්ණ අවස්ථාවක මිය ගිය ද කිසිදිනෙක අපාගත නොව සේ ස්ථාවර ලෙස තම සිත සුගතිය වෙත නැඹුරු කර ගෙන සිටීමට අප දක්ෂ විය යුතු ය. මෙම ස්ථාවරත්වය යමකුට මෙලොව ලද හැකි උසස් ම රැකවරණයකි. තම දරුවන්, දේපල, නිලතල, පිරිස්බලය ආදී කිසිවකින් මෙම ස්ථාවරත්වය ලද නොහැකිය. දිනකට වැඩි වාර ගණනක් තෙරුවන සිහිපත් වීමත් දනාදි පින්කම්වල නිරතුවීම සිත මෙහෙයවීමත් තමා කළ කුසලදහම් පිළිබඳ නිතර සතුවින් සිටීමත් තමා සුගතිය ස්ථාවර කර ගෙන සිටින බවට ඇති සාධක වේ.

මෙබඳු උතුම් සම්බුදු සමයක දිවිගෙවන අප හුදෙක් සුගතිගාමී වීම පමණක් නොව සසර දුකින් සඳහට නිදහස් ව මරණය ජය ගැනීමට ද උත්සාහවත් විය යුතු ය. ලෝකයට ශාස්තෘවරයකු අවශ්‍ය වන්නේත් සද්ධර්මයක් අවශ්‍ය වන්නේත් ජරා, මරණ, ජාති යන අභියෝග තුන ලොව පවතින බැවිනි. මේ අතර මරණය ද එක් කරුණකි. එබැවින් මරණය ජය ගැනීමටත් මරණයට හේතුවන උපත නැති කොට ජරා දුකින් ද නිදහස්

විමටක් බුදුදහම මග පෙන්වයි. ඒ සඳහා සෘජුව හේතු වන්නේ චතුරාර්ය සත්‍යාවබෝධය සහිතව ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය අනුගමනය කිරීමයි. කර්ම ක්ෂය කොට යළි උපතකට (ජාතියට) නොපැමිණ මරණය ජය ගත හැක්කේ එමගිනි.

අප මේ උපත ලබා සිටින්නේ දුර්ලභ වූ බුද්ධෝත්පාද සමයකයි. එම දුර්ලභ වූ බුදුදහම පවතින සමයක මිනිස් ලොව බඳු සුගතියක මනා අගපසගයන්ගෙන් යුතුව මනා බුද්ධියකින් සද්ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමට අවකාශ පවතින වටපිටාවක් සහිතව ඉපදීමට ලැබීම අතිශය දුර්ලභ කරුණකි. එබඳු උපතක් සිදු වන්නේ සසර කරන ලද මහා පුණ්‍ය මහිමයක සහ පාර්ථනාවක ප්‍රතිඵල වශයෙනි. මෙවැනි අවස්ථාවක් ලද විටෙක බුද්ධිමත් මනුෂ්‍යයෙකුගේ ප්‍රධාන ජීවිත අභිලාශය විය යුත්තේ තම ආධ්‍යාත්මය උපරිම ලෙස සංවර්ධනය කර ගන්නා අතර අන් අයට ද එම උතුම් දහම දයාද කිරීමයි. මෙහි දී දුකෙහි හටගැනීම හා නිරුද්ධවීම පිළිබඳ මනා වැටහීමක් ලබා ගැනීම අවශ්‍ය වේ. ඒ සඳහා කලණ මිතුරු ඇසුරින් පටිච්චසමුප්පාද සංඛ්‍යාත චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ අසා දැන ගෙන සුතමය ඥාණය උපදවා ගැනීම අවශ්‍ය කෙරේ.

සුගතියාමි මාවත ලොව කලින් කල පහළ වන සත්පුරුෂ උතුමන් ලොවට පෙන්වා දෙන අනුශාසනයකි. එනම් මරණින් මතු සතර අපායට නොවැටෙන සේ කුසලය තුළ ස්ථාවර වීමයි. එය යමෙකුට ඇති ආරක්ෂාවකි, රක්ෂණයකි. එහෙත් ලෝකික මට්ටමේ සිට ලබන සුගතිය ස්ථාවර තත්ත්වයක් නොව යළි දුගතියට වැටීමේ අවදානම තවදුරටත් පවතී. එබැවින් බුදුසමය මෙලෙස සුගතියාමි මාවත දේශනා කළ ද ඉන් නොනැවතී අවම වශයෙන් සෝතාපත්ත හෝ වී සුගතිය ස්ථාවර කර ගැනීමටත් සංසාර චක්‍රයෙන් සපුරා නිදහස්වීමටත් ප්‍රතිපදාව ඉමහත් කරුණාවෙන් ලොවට දේශනා කරති. එනම් දුකින් නිදහස් ව සංසාර චක්‍රයෙන් සපුරා නිදහස්වීම නම් වූ මෝක්ෂ මාර්ගයයි. සුගතියාමි මාවත වෙනත් ආගමික ශාස්තෘවරුන් කිසියම් ප්‍රමාණයකින් දේශනා කරන අතර විමුක්තිගාමි මාවත නිවැරදිව ලොවට දේශනා කරන්නේ සම්මා සම්බුදු උතුමකු පමණි. සසර භවයෙන් භවයට සැරිසැරීමට හේතුවත් එම සසර ගමන නවතාලන සෘජු මාවතත් තථාගතයන් වහන්සේ නමක් විසින් ලොවට අනාවරණය කර දෙන මහගු උපදේශයකි. ධර්ම චක්‍රය උපයෝගී කර ගනිමින් සසර සැරිසැරීමට හේතුවන කර්ම චක්‍රයෙන් සපුරා නිදහස්වීමට මෙහි දී අනුශාසනා කෙරේ.

කම්මනිදන සූත්‍රයට අනුව කර්මක්ෂය කිරීම සම්බන්ධව සඳහන් වේ. ඒ අනුව ‘ලෝභ, දෝස, මෝහ වේතනා මුල් වී හටගන්නා කර්ම අකුසල නම් වේ. එම කර්ම සාවද්‍යයි, ඒ කර්මවලට දුක් විපාක විදීමට සිදු වේ. මෙම කර්ම ‘කර්මසමුදය’ (හටගැනීම) පිණිස පවතී. මේ කර්ම කර්ම නිරෝධය පිණිස හේතු නොවේ.’ ‘අලෝභ, අදෝස, අමෝහ වේතනා මුල් වී හටගන්නා කර්ම කුසලයි. ඒ කර්ම නිරවද්‍ය වන අතර සැප විපාක ගෙන දේ. එම කර්ම ‘කර්මනිරෝධය’ පිණිස හේතු වේ. ඒ කර්ම කර්ම සමුදය පිණිස හේතු නොවේ.’

මෙම සූත්‍රයෙන් ප්‍රකට වන ප්‍රධාන අදහස නම් යළි කර්ම හට ගැනීමට හේතු වන කර්ම මෙන් ම යළි කර්ම හටනොගැනීමට ද හේතු වන කර්ම පවත්නා බවයි. බුදුසමයෙන් විශේෂයෙන් අවධාරණය කෙරෙන්නේ කර්මක්ෂය කිරීම සංඛ්‍යාත කර්ම සඳහායි. එනම් නිවන සඳහා හේතු වන ප්‍රයෝගාභිසංස්කාර සංඛ්‍යාත කුසල කර්ම කිරීමට මග පෙන්වීමයි. මෙය මෙය ඇතැම් තැනෙක ‘අකණ්භ අසුක්ඛං අකණ්භි අසුක්ඛ විපාකං’ වශයෙන් කථන් නොවන සුදුන් නොවන කර්ම වශයෙන් දක්වා තිබේ. බුදුදහමට පමණක් සුවිශේෂී වූ ඉගැන්වීමකි. යෝනිසොමනසිකාරය අනුව නාමරූප ධර්ම පිළිබඳව නුවණින් විමසා බලා නිවැරදි කුසල ක්‍රියාවන්හි යෙදීමේ හැකියාව මිනිසා සතුව පවතී. වේතනාත්මක ව ක්‍රියා කිරීමේ හැකියාව පුද්ගලයා සතු ව පවත්නා බව බුදුරජාණන් වහන්සේ අවධාරණය කරන හෙයින් උන් වහන්සේ කර්මවාදී හා ක්‍රියාවාදී බව සඳහන් වේ (සමණො ධලු හො ගොතමො කම්මවාදී කිරියවාදී, ම.නි. II)

නිබ්බේධික පරියාය සූත්‍රයෙහි කර්මය පිළිබඳ විධිමත් විස්තරයක් ඇතුළත් වේ. ඊට අනුව කර්මය තේමා කොට ප්‍රශ්න හයක් මතුකොට ඊට පිළිතුරු සැපයේ. මෙහිදී කර්මය යනුවෙන් දැක්වෙන්නේ සංවේතනාවයි. කර්මයේ නිදනය වශයෙන් සඳහන් වන්නේ ස්ඵර්ශයයි (ඵස්සො භික්ඛවෙ කම්මානං නිදන සම්භවො). කර්මයේ නිරෝධය ස්පර්ශ නිරෝධයයි (ඵස්සනිරොධො භික්ඛවෙ කම්මානං නිරොධො). එබඳු වූ කර්මය නිරෝධ කරන මාර්ගය ලෙස පෙන්වුම් කර ඇත්තේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි (අයමෙව අරියො අවිධංගිකො මග්ගො කම්මනිරොධගාමිනී පටිපදා).

කර්මයන්ට අනුරූප ව විපාක ලැබීමක් දක්නට ලැබුණ ද බුදුසමයට අනුව කර්මය කරන්නෙක් හෝ එහි ඵල විදින්නෙක් හෝ නොමැත. නුදෙක් පවත්නේ ශුද්ධ ධර්ම පමණි.

‘කම්මස්සකාරකො නන්ථී
සුද්ධධම්මා පවත්නන්ති

- විපාකස්ස ච වේදනා,
- එවෙනං සම්මදස්සනං.’

සාමාන්‍ය සම්මුති සත්‍යය අනුව කර්ම කරන්නා ඊට අනුරූපව සැප දුක් විපාක විඳින බව සඳහන් වුව ද පරමාර්ථ සත්‍යයට සාපේක්ෂව බලන කල්හි එය නිවැරදි අදහසක් නොවේ. ඒ අනුව කර්ම කරන සත්ත්වයා ම ඊට අනුරූප සැප දුක් විපාක විඳි යයි යමෙකු සිතන්නම් එය දෘෂ්ටි විසූකයක් දෘෂ්ටි ඡාලාවක් වැරදි ආකල්පයක් බව සබ්බාසව සූත්‍රයෙහි පැහැදිලි සඳහන් වේ. එය සඳහන් කොට ඇත්තේ පරමාර්ථ සත්‍යයට අනුවයි. එනම් ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය පදනම් කරගෙනයි.

සම්මුති සත්‍යයට අනුව සත්ත්වයා කර්මය දයාද කොට කර්මය ස්වකීය කොට ඇත්තේ නමුදු කර්ම වක්‍රයට ම නතු වී එහි වහලෙකු සේ හිර කොට සංසාර සිරගත කොට එය සැරිසැරීමට බුදුසමය උත්සාහ නොකරයි. කර්මය අභිබවා ගොස් කර්මක්ෂය කිරීමේ මාර්ගය බුදුසමයෙහි පැහැදිලි ව දේශනා කොට ඇත්තේ එබැවිනි. බුදුදහමේ මූලික ඉලක්කය කර්මක්ෂය කොට සත්ත්වයා සසර දුකින් නිදහස් කරවීමයි. සත්වයාට විමුක්තිය ලද හැක්කේ කර්ම බන්ධනයෙන් නිදහස් වීමෙනි. බෝසතුන් මෙලොව උපත ලද මොහොතෙහි ‘මේ මාගේ අවසන් ජාතිය බවත් නැවත භවයක් නැති බවත්’ (අයමන්තිමා ජාති නන්ථී’දන්හි සුනබ්භවො) ප්‍රකාශ කළේ මෙකී කර්මක්ෂය කිරීම අරභයා ය. කර්මක්ෂය කිරීමෙන් ජාතිය හෙවත් උපත නිරුද්ධ වන අතර උපත නිරුද්ධ කිරීමෙන් ජරා, මරණාදි අනේකවිධ දුක් සමුදයෙන් නිදහස්වීමට අවස්ථාව උදාවේ.

ඒ සඳහා විවේකනිස්සිත ව විරාගනිස්සිත ව නිරොධනිස්සිත ව නිවනට බර ව සත්ත බොජ්ඣංග ධර්ම වඩා තෘෂ්ණාව ක්ෂය කළ යුතු ව පවතී. තෘෂ්ණාව ප්‍රතිණ වීමෙන් කර්මක්ෂය වන අතර කර්මක්ෂය වීමෙන් දුක් ප්‍රතිණ වේ. තෘෂ්ණාව ක්ෂය කිරීමෙන් දුකක්ෂය වන අතර දුකක්ෂය කිරීමෙන් කර්මක්ෂය වන බව බය සූත්‍රයෙහි දක්වේ (තණ්හාය පහානා කම්මං පහියති. කම්මස්ස පහානා දුක්ඛං පහියති. තණ්හක්ඛයා කම්මක්ඛයො. කම්මක්ඛයා දුක්ඛක්ඛයොති, සං.නි. V (1), 176 පිට). මෙලෙස තෘෂ්ණාව දුරු කිරීමෙන් කර්මක්ෂය කළ යුතු බව බුදුසමයෙහි අනුශාසනාවයි. ඒ සඳහා කර්ම ක්ෂය කිරීම සඳහා හේතුවන සංස්කාර දුරු කරමින් දස සඤ්ඤා වඩමින් ප්‍රයෝගාභිසංස්කාර වැඩීමට බුදුදහමින් අනුශාසනා කෙරේ.

දුකින් නිදහස්වීම සඳහා බුදුරදුන් වදළ ප්‍රධාන අනුශාසනය වතුරාර්ය සත්‍යය නමින් හැඳින්වේ. එනම් දුක, දුකට හේතුව, දුක නැති කිරීම හා දුක නැති කිරීමේ මාවත නම් වූ අංග හතරයි. මේ අංග හතරින් එකක් මැනැවින් දුටුවහොත් සෙසු අංග තුන ද අවබෝධ වනු ඇත. මෙහි ලා විශේෂයෙන් දුක යනු කුමක්ද යන්න මනාව තේරුම් ගැනීම බෙහෙවින් වැදගත් වේ. ඉපදීම, මහලුබව, ලෙඩවීම, මරණය, ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වීම, අප්‍රියයන් හා එක්වීම, කැමැති දෑ නොලැබීම යන කරුණු දුක වශයෙන් සඳහන් කරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ සියල්ල කැටි කොට ‘සංඛිත්තේන පංචුපාදනක්ඛන්ධා දුක්ඛා’ යනුවෙන් පංචුපාදනස්කන්ධය දුක වශයෙන් සුවිශේෂී කරුණක් ලොවට පෙන්වා දෙති. එනම් අප ඇස්, කන් ආදි ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ රූප, ශබ්දදී අරමුණු විෂයයෙහි කිසියම් දැනුමක්, අද්දකීමක් ලැබීමේ දී රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම හා නිරුද්ධවීම නොදැනීමෙන් හටගන්නා මූලාවයි, එනම් අවිද්‍යාවයි. මෙම ස්කන්ධ පංචකයේ යථා ස්වභාවය නම් එය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වීමයි. මේ බව නොදන්නා ලෝකයා නිරුද්ධ වූ ස්කන්ධ පංචකය තවදුරටත් පවත්නා දෙයක් සේ නිත්‍ය, සැප, ආත්ම වශයෙන් ගැනීම නිසා ඊට ආශා කොට එහි සිත නිමග්න වීම නිසා දුක හටගනී. දුක්ඛ සත්‍යය නම් වූ මේ පංච උපාදනස්කන්ධයේ ස්වභාවය මනාව තේරුම් ගත් පමණට දුක්ඛ සමුදය නම් වූ තෘෂ්ණාව දුරු වනු ඇත. අවිද්‍යා පාදක මෙම තෘෂ්ණාව දුරුවූ පමණට දුක්ඛ නිරෝධය නම් වූ නිවන සාක්ෂාත් වී ස්කන්ධ පංචකය නම් වූ දුකින් නිදහස්වීමේ අවස්ථාව උදාවේ. ඒ සඳහා මාවත නම් වූ දුක්ඛ නිරෝධ ගාමීනී මාවත වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ සම්මා දිට්ඨිය පෙරටු කොට ගත් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.

වතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධයට පාදක වන මූලික අවබෝධය ලැබෙන්නේ රූපාදී ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම නිරුද්ධවීම පෙන්වා දෙන පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ අවබෝධය තුළිනි. එනම් ඇස, කන, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස යන ඉන්ද්‍රිය භය ඔස්සේ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඓඩ්ඛිඛ, ධර්ම යන අරමුණු පිළිබඳ කිසියම් අද්දකීමක් ලැබීමේ දී රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන බව (අභුඤ්ඤා සම්භුතං භුඤ්ඤා න භවිස්සති) පිළිබඳ අවබෝධයයි. හේතු ඇති විට ස්කන්ධ පංචකය හටගන්නා (අස්මිං සති ඉදං භොති) බවත් හේතු නැතිවීමෙන් ස්කන්ධ පංචකය ඉතිරි නැතිව ම නිරුද්ධ වන (අස්මිං අසති ඉදං න භොති) බවත් පිළිබඳ අවබෝධය මෙමගින් ලැබේ. තවද හේතූන්ගේ පහළවීමෙන්

ස්කන්ධ පංචකය හටගන්නා බවත් (ඉමස්ස උප්පාද ඉදං උප්පජ්ජති), හේතු නැති විමෙන් ස්කන්ධ පංචකය නිරෝධ වන බවත් (ඉමස්ස නිරෝධා ඉදං නිරුජ්ඣති) මෙමගින් ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ. යමෙකු අනිත්‍යතාව පිළිබඳ මෙම ලෝක යථාර්ථය නොදැක වසර සියයක් ජීවත් වෙනවාට වඩා මෙම දර්ශනයෙන් යුතුව එක දවසක් ජීවත්වීම උතුම් බවත් ආනිසංසදයි බවත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළහ. කෙතරම් ප්‍රඥාවන්ත වුව ද මෙම අනුශාසනය ලොව කිසිදු කෙනෙකුට බුදුවරයකුගේ හෝ බුද්ධශ්‍රාවකයකුගේ හෝ මග පෙන්වීමක් නැතිව තමාගේම ඥානයෙන් අවබෝධ කර ගැනීමට නුපුළුවන. බුදුරදුන්ට පමණක් ප්‍රඥාවෙන් දෙවැනි වූ සැරියුත් (උපතිස්ස) මාහිමියන්ට පවා මෙය අස්සජ මහරහතන් වහන්සේගෙන් අසා දැන ගැනීමට සිදුවිය. මෙම අනුශාසනය ඇසීමට ලැබීමත් එසේ ඇසීමේ දී නුවණ මෙහෙයවා එය තේරුම් ගැනීමත් මහත් වූ කුශලයක ඉෂ්ට විපාකයකි. එය තම බුද්ධිය උරගා බලන ලක්ෂණයක් වශයෙන් ද හැඳින්විය හැකිය.

ලොව වෙසෙන කිසියම් නුවණැති කෙනෙකුට තමාගේ විශේෂ ඥානයෙන් යමක් අවබෝධ කළ හැකි නම් අවබෝධ කළ යුතු නම් ඒ උතුම් ම ප්‍රධානතම දෙය වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම හා නිරෝධය (උදය වය) පිළිබඳ ඥානයයි (අභිඤ්ඤා සුත්ත, අං.නි. වතුක්ක නිපාත). මැනවින් දුක් දුරුකරලීමට හේතුවන ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම හා නිරෝධය පිළිබඳ ප්‍රඥාවෙන් යුක්තව වාසය කිරීම මහා පුණ්‍ය ගංගාවක් - කුසල ගංගාවක් වශයෙන් අභිසන්ද සූත්‍රයෙහි සඳහන් වේ. යමකු තමාගේ විශේෂ ඥානයෙන් ස්කන්ධ පංචකයේ සමුදය හා නිරෝධය දුටුවහොත් ඉන්පසු තම නුවණින් අවිද්‍යාව හා භවතණ්හාව දුරු කිරීමට සමත් වේ. ඒ සඳහා සමට විදර්ශනා යන අංග දෙක තම විශේෂ ඥානයෙන් වැඩිමට ද මනු දක්ෂ වනු ඇත. එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් විද්‍යා හා විමුක්ති යන අංග දෙක තම විශේෂ ඥානයෙන් සාක්ෂාත් කිරීමට ද හැකියාව ලැබේ.

වතුසව්ව සම්මාදිට්ඨිය යනු හේතුඵල දහම නොහොත් පටිච්චසමුප්පාද නුවණයි. එනම් ඇස්, කන්, නාසාදි ඉන්ද්‍රියයන්ට රූප, ශබ්ද, ගන්ධාදි අරමුණු ස්පර්ශ විමේදී ස්කන්ධ පංචකය හටගන්නා බවත් එය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන බවත් පිළිබඳ අවබෝධයයි. මෙම යථාවබෝධය නොමැති ස්කන්ධ පංචකය පෙර තිබූ දෙයක් වශයෙන් හා එහි අද්දකීම ලද පසු එය එලෙස ම තවදුරටත් ඉතිරි වේ ය යන නිත්‍ය සඤ්ඤාවට පැමිණිය හොත් එකී ස්කන්ධ පංචකය ම උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් වී දුක හට ගන්නා ආකාරය ද මෙහි දී තේරුම් ගත යුතු ය. අද්දකීමෙන් පසු යමක් නිතිමී වශයෙන් ඉතිරි කර ගන්නා ස්වභාවය ක්‍රමයෙන් අඩු වේ. මෙම අවබෝධය ලද පමණට මානසික දුක් පීඩාවලින් නිදහස්වීමට අවකාශ සැලසේ. මෙම අවබෝධය මුලදී සුතමය ඤාණය වශයෙන් ඇසීමෙන් ලබාගෙන පසුව එය යෝනිසෝ මනසිකාරයෙහි යෙදීම් වශයෙන් නිතර සිතමින් වින්තාමය ඤාණය දියුණු කර ගනිමින් සමට විදර්ශනා භාවනා වඩමින් එය තවදුරටත් ස්ථාවර කර ගැනීමට භාවනාමය ඤාණය දියුණු කර ගත යුතුව ඇත. මෙහි ලා විශේෂයෙන් සතර සතිපට්ඨානයෙහි නියැලීම බුදුරජාණන් වහන්සේ බෙහෙවින් අවධාරණය කොට ඇත.

හේතුඵල දහම පිළිබඳ මනා අවබෝධයෙන් යුතුව සතර සතිපට්ඨානයෙහි නිරතුරුව යෙදීමෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් නිදහස් වෙමින් නිවන් මාවතෙහි ඉදිරියට බලා පියවර නැඟීමට හැකියාව ලැබෙනු ඇත. 'ඇත' (ශාශ්වත), 'නැත' (උච්ඡේද) යන දෘෂ්ටිකෝණ නොපැමිණ අනිත්‍යතාව පිළිබඳ මනා නුවණින් යුතුව යමෙකු සතිපට්ඨානය තුළ වාසය කිරීම බුදුරජාණන් වහන්සේ නමැති පියාගේ භූමියෙහි (පිතෘ විෂයයෙහි) වාසය කිරීමක් වශයෙන් දක්වා තිබේ. මෙලෙස පිතෘ විෂය නම් වූ සතිපට්ඨානයෙහි වාසය කළ පමණට මාරයාගෙන් මිදී මනා රැකවරණයක් සලසා ගත හැකි වේ. යම්තාක් සතිපට්ඨානය තුළ වාසය කරයි ද ඒතාක් මාරයාට තමා නොපෙනෙන අතර තමාට මාරයා දර්ශනය වේ. යම් විටෙක සතිපට්ඨානයෙන් වෙන් ව නිත්‍ය, සුභ, සැප, ආත්ම සංඥාවෙහි සිටී ද එවිට වාසය කරන්නේ මාරයාගේ භූමිය (මාර විෂය) තුළයි. එවිට තමාට මාරයා නොපෙනෙන අතර මාරයාට තමාව දර්ශනය වේ. එවිට මාරයාට කැමැති දෙයක් කිරීමේ හැකියාව පවතී. සතිපට්ඨානය භාවිත කිරීමේ දී කාය, වේදනා, චිත්ත, ධම්ම යන සතර තැන්හි තම සිහිය පිහිටුවා ගනිමින් තම කය හා සිත (නැතහොත් නාම-රූප) මනාව සිහිය පිහිටුවා ගනිමින් සමථය දියුණු කොට ප්‍රථමධ්‍යාන ආදී ධ්‍යානයන්ට පත්වීමට හැකි වුවහොත් මාරයාගේ දැස අන්ධ කිරීමක් වශයෙන් දක්වා තිබේ (නිවාප සුත්ත, ම.නි.1, 374 පිට). තවදුරටත් සමථය තුළ සිත දියුණු කරමින් ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම (සමුදය) නිරුද්ධ (වය) වීම් දැකීම සංඛ්‍යාත උදයඝට්ඨාන ඤාණය දියුණු කිරීමට සමත් වුවහොත් ක්‍රමයෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් සිත සපුරා නිදහස් කරගනිමින් දුකින් නිදහස් වෙමින් නිවන් මගෙහි ඉදිරියට යාමට ද අවස්ථාව සැලසේ.

දුකින් නිදහස්වීමේ මාවත පැහැදිලිව, නිවැරදිව හා ස්ථාවරව දේශනා කෙරෙන පංච උපාදනස්කන්ධය පිළිබඳ විස්තරයට බුදුදහමෙහි ප්‍රධාන තැනක් හිමි වේ. බුදුරදුන්ගේ සෑම අනුශාසනයක් ම පංචඋපාදනස්කන්ධය

අවබෝධ කර ගැනීමටත් එයින් නිදහස්වීමටත් මග පෙන්වයි. ත්‍රිපිටකය පුරා පංචුපාදනස්කන්ධය තේමාකොට දේශිත අනුශාසනා රාශියක් ඇතුළත් වේ. ඒ අතර සංයුක්ත නිකායෙහි ධන්ධ සංයුක්තය නමින් වෙනම කොටසක් මේ සඳහා වෙන් කර ඇත. විශේෂයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කරන පළමු දේශනාවේ දී ම පස්වග මහණුන්ට සෝවාන්වීමට මග විවර කර දෙමින් මේ පිළිබඳව සඳහන් කර තිබේ. ඒ අනුව ජාති, ජරා, ව්‍යාධි ආදී දුක් පිළිබඳව විස්තර කොට ඒ සියල්ල 'සංඛින්නේන පංචුපාදනස්කන්ධා දුක්ඛා' යනුවෙන් සංක්ෂිප්ත කොට ඇත. බුදුරදුන් විසින් දේශිත දෙවන දේශනය වන අනන්ත ලක්ඛණ සූත්‍රයෙහි ද පංචුපාදනස්කන්ධය පිළිබඳ තවදුරටත් දේශනා කරමින් පස්වග මහණුන්ට නිවන් මග එළි පෙහෙළි කර දුන්හ. ජීවිතය පුරා අප අත්විඳින දුක මැනැවින් තේරුම් ගැනීමට නම් පංචුපාදනස්කන්ධය පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් ලබා ගැනීම අවශ්‍ය කෙරේ. මහා පහන් ටැඹක් මෙන් පංචුපාදනස්කන්ධය පිළිබඳ අවබෝධය නිවන් මග එළි පෙහෙළි කර දෙයි. අභිඤ්ඤා සූත්‍රයෙහි දක්වෙන පරිදි කිසියම් බුද්ධිමත් තැනැත්තකුට තම විශිෂ්ට ඥානයෙන් යමක් අවබෝධ කළ යුතු නම් ඒ අතර ඉහළ ම දෙය වන්නේ පඤ්චුපාදනස්කන්ධයයි. බෞද්ධ අධ්‍යාපනයේ උසස් ම තත්ත්වය මෙමගින් පෙන්නුම් කෙරේ. සත්තට්ඨාන සූත්‍රයෙන් පැහැදිලි කෙරෙන්නේ ජීවිතාවබෝධයෙන් කෙලෙස් දුරුවන පරිදි පඤ්චුපාදනස්කන්ධය නුවණින් පරීක්ෂා කළ යුතු ආකාරයයි.

සිහිය පිහිටුවා ගත යුතු ස්ථාන හත (සත්තට්ඨාන)

සත්තට්ඨාන සූත්‍රයෙහි දක්වෙන පරිදි රූපාදි ස්කන්ධ පංචකය ආකාර හතකින් මෙතෙහි කළ යුතු ආකාරය දක්වා තිබේ. එනම්,

1. රූපය දැන ගනියි (රූපං පජානාති).
2. රූපයේ හටගැනීම දනියි (රූපසමුදයං පජානාති).
3. රූපයේ නිරුද්ධවීම/ නැතිවීම දනියි (රූපනිරෝධං පජානාති).
4. රූපය නිරුද්ධ කරන මාවත දනියි (රූපනිරෝධගාමිනී පටිපදං පජානාති).
5. රූපයේ ආස්වාදය දිනියි (රූපස්ස අස්සාදං පජානාති).
6. රූපයේ ආදීනව දනියි (රූපස්ස ආදීනවං පජානාති).
7. රූපයේ නිස්සරණය/ මිදීම දනියි (රූපස්ස නිස්සරණං පජානාති).

1. රූපය හෙවත් රූපස්කන්ධය යනු සතර මහා භූත රූප හා ඒ ඇසුරු කොට පවතින උපාදය රූප 24යි {ප්‍රසාද රූප 5 = චක්ඛු, සෝත, සාණ, ජීවහා, කාය), ගෝචර රූප 4 = රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස), (භාවරූප 2 = ඉත්ථිභාව, පුරිසභාව), හදයවතපු රූප, ජීවිතෙන්ද්‍රියරූප, ආහාර රූප, පරිච්ඡේද රූප, (විඤ්ඤාත්ති රූප 2 = කායවිඤ්ඤාත්ති, වච්චිඤ්ඤාත්ති), (විකාරරූප 3 = ලහුතා, මුදුතා, කම්මඤ්ඤාතා), (ලක්ෂණ රූප 4 = උපවය, සන්තති, ජරතා, අනිච්චතා)}.

මෙලෙස කොටස් 24කින් සමන්විත රූපය සකස් වීමට හේතුව වන්නේ ආහාරයයි. ආහාර නැතිවීමෙන් රූපය නිරුද්ධ වේ. රූපය නිරෝධ කරන මාවත නම් සම්මාදිට්ඨි ආදී අංග අටකින් යුත් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. මීට අමතරව රූපයට අදාළ තවත් කරුණු තුනක් ද තිබේ. එනම් රූපයේ ආස්වාදය - රූපය නිසා හටගන්නා සැප සහගත මානසික ස්වභාවය. එම රූපය වෙනස්වීමට භාජනය වීමෙන් හටගන්නා වූ දුක නම් වූ ආදීනවය ද තේරුම් ගත යුතු ය. එම රූපයෙහි ඡන්දරාගය දුරුකිරීම් වශයෙන් ඇතිවන මිදීම නම් වූ නිස්සරණය ද වටහා ගත යුතු ය. මෙලෙස රූපයට අදාළ කරුණු 7 පිළිබඳ ස්ථාන හතක සිහිය පිහිටුවා ගැනීම සත්තට්ඨාන නමින් හැඳින්වේ.

මේ අයුරින් වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන සෙසු ස්ථාන හතර කෙරෙහි ද සිහිය පිහිටුවා ගනිමින් නුවණින් මෙතෙහි කළ පමණට ස්කන්ධ පංචකය පිළිබඳ අවබෝධය සැලසී වඩ වඩාත් ජීවිතාවබෝධය ලැබීමෙන් අවිද්‍යාව දුරුකොට දුක අවසන් කිරීමට අවකාශ සැලසේ.

2. වේදනා යනු ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස යන ඉන්ද්‍රිය හය රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ, ධර්ම හා සම්බන්ධවීමේ න් හටගන්නා සැප, දුක්, උපේක්ෂා ආදී වේදනාවන් ය. එනම් වක්ඛුසම්ඵස්සජා වේදනා, සෝතසම්ඵස්සජා වේදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වේදනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා වේදනා, කායසම්ඵස්සජා වේදනා, මනෝසම්ඵස්සජා වේදනා වශයෙනි.

3. සඤ්ඤ යනු ඇස, කන ආදී ඉන්ද්‍රිය මගින් රූප, ශබ්දදී අරමුණු ගැනීමේ දී හටගන්නා ඒ පිළිබඳ හඳුනා ගැනීමයි. ඒනම් රූප සඤ්ඤ, සද්ද සඤ්ඤ, ගන්ධ සඤ්ඤ, රස සඤ්ඤ, ඓවාට්ඨබ්බ සඤ්ඤ, ධම්ම සඤ්ඤ වශයෙනි.

4. සංඛාර යනු සිතිවිලියි. ඇස, කන ආදී ඉන්ද්‍රිය මස්සේ රූප, ශබ්දදිය අරභයා හටගන්නා සිතිවිලි මීට අයත් වේ. එනම් රූප සඤ්චේතනා, සද්ද සඤ්චේතනා, ගන්ධ සඤ්චේතනා, රස සඤ්චේතනා, ඓවාට්ඨබ්බ සඤ්චේතනා, ධම්ම සඤ්චේතනා වශයෙනි.

5. විඤ්ඤණ යනු ඇස, කන ආදී ඉන්ද්‍රිය මස්සේ රූප, ශබ්දදිය දැන ගන්නා ස්වභාවයයි. මෙය ද කොටස් හයකට බෙදේ. ඒනම් වක්ඛු විඤ්ඤණ, සොත විඤ්ඤණ, ඝාන විඤ්ඤණ, ජීවිහා විඤ්ඤණ, කාය විඤ්ඤණ, මනෝ විඤ්ඤණ වශයෙනි.

රූපාදි මෙම ස්කන්ධ පංචකයේ ස්වභාවය නම් අවිද්‍යා, කර්ම, තෘෂ්ණා, ආහාර ආදී හේතු ඇති කල්හි හැම මොහොතක ම හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වීමයි. තව ද මේ පහ ම එකට හටගෙන එකට ම නිරුද්ධ වීම මෙහි පවත්නා ලක්ෂණයයි. මෙය මැනැවින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළහොත් ජරා, මරණාදී සියලු දුක්චලින් සපුරා නිදහස්වීමට අවකාශ සැලසේ.

ත්‍රිවිධ උපපරික්ෂා - තුන් ආකාර පරික්ෂණය

ඉහත දැක්වූ පරිදි රූපාදි ස්කන්ධ පංචකය හත් ආකාරකින් නුවණින් මෙතෙහි කරන අතර තවත් ස්ථාන තුනක් පිළිබඳව අවධානය යොමු කිරීමට සත්තට්ඨාන සූත්‍රය අපට කියා දෙයි. එනම් ධාතු වශයෙන් ආයතන වශයෙන් හා පටිච්චසමුප්පාද වශයෙන් පරික්ෂා කර බැලීමටයි.

ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධාතුසො උපපරික්ඛති. ආයතනසො උපපරික්ඛති. පටිච්චසමුප්පාදසො උපපරික්ඛති. එවං බො භික්ඛවෙ, භික්ඛු තිව්ධුපපරික්ඛි හොති.

මේ සසුනෙහි භික්ෂුව ධාතු වශයෙන් ආයතන වශයෙන් පටිච්චසමුප්පාද වශයෙන් විමසා බලයි. මහණෙනි, මෙලෙස භික්ෂුව ත්‍රිවිධ උපපරික්ෂාව ඇත්තේ වෙයි.

දුකින් නිදහස්වීමට ඇති ප්‍රධාන මාවත වන්නේ සත්ත්වයා නිර්මාණය වී ඇති ස්වභාවය මැනැවින් පසක් කොට ප්‍රඥාවෙන් යුතුව අවිද්‍යාව ප්‍රහීණ කිරීමයි. බුදුදහමෙහි සත්ත්වයා නිර්මාණය වී ඇති විවිධ පර්යාය ඉදිරිපත් කොට අවිද්‍යාව දුරුවන ලෙස එය නුවණින් මෙතෙහි කිරීමට අපට මග පෙන්වයි. ඒ අනුව සත්ත්වයාන සූත්‍රයෙහි ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, පටිච්චසමුප්පාද යන ප්‍රධාන විග්‍රහයන් කිහිපයක් ඉදිරිපත් කර තිබේ. මෙකී එකිනෙක පර්යාය ගැඹුරින් විමසා බැලීමෙන් සත්ත්වයා ලෙස අද අප ව්‍යවහාර කරන ජීවිතයක යථාර්ථය මැනැවින් තේරුම් ගෙන අවිද්‍යාවෙන් දුරු ව දුකින් නිදහස්වීමට අවස්ථාව සැලසේ. ස්කන්ධ විග්‍රහය ඉහතින් දක්වා ඇති බැවින් මෙහි දී ධාතු, ආයතන, පටිච්චසමුප්පාද යන අංග විමසා බැලේ.

1. ධාතු :-

ධාතු වශයෙන් දැක්වීමේ දී අංග 18ක් යටතේ සත්ත්ව සංයුතිය දක්වා තිබේ. එනම්

වක්ඛුධාතු	රූපධාතු	වක්ඛු විඤ්ඤණධාතු
සෝතධාතු	සද්දධාතු	සෝතවිඤ්ඤණධාතු
ඝානධාතු	ගන්ධධාතු	ඝානවිඤ්ඤණධාතු
ජීවිහාධාතු	රසධාතු	ජීවිහාවිඤ්ඤණධාතු
කායධාතු	ඓවාට්ඨබ්බධාතු	කායවිඤ්ඤණධාතු
මනෝධාතු	ධම්මධාතු	මනෝවිඤ්ඤණධාතු

2. ආයතන :-

ආයතන යනු ඇස, කණ ආදී අභ්‍යන්තර ආයතන හා රූප, ශබ්දදී බාහිර ආයතන දෙළොසයි.

චක්කායතන	රූපායතන
සෝතායතන	සද්දයතන
සානායතන	ගන්ධායතන
ජීවිතායතන	රසායතන
කායායතන	ඓව්‍යබ්බායතන
මනායතන	ධම්මායතන

3. පටිච්චසමුප්පාද :-

පටිච්චසමුප්පාදය, ඉදප්පච්චතාව හෙවත් හේතුඵල දහම බුදුදහමේ එන ප්‍රධානතම ඉගැන්වීමයි. මෙය ක්‍රීටිටකයෙහි විවිධ තැන්වල විවිධාකාරයෙන් විස්තර වී තිබෙනු දක්නට ලැබේ. විමුක්ති මාර්ගයෙහි දී අනුගමනය කළ යුතු සතර සතිපට්ඨානය, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය, චතුරාර්ය සත්‍යය, ත්‍රිලක්ෂණ ආදී බොහෝ ඉගැන්වීම් ප්‍රයෝගිකව පුහුණු කිරීම රඳ පවත්නේ පටිච්චසමුප්පාද න්‍යාය තේරුම් ගැනීම මගිනි. එනිසා කල්‍යාණ මිත්‍ර ආශ්‍රයෙන් අප විසින් මැනවින් විසඳ ගත යුතු ප්‍රධාන ඉගැන්වීම වන්නේ පටිච්චසමුප්පාද න්‍යායයි.

දිනක් බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත පැමිණ ආනන්ද මාහිමියන් වහන්සේ පටිච්චසමුප්පාදය ගැඹුරු ඉගැන්වීමක් බවත් එහෙත් එය අවබෝධ කර ගැනීම අපහසු නොවන බව සඳහන් කළහ. මෙහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ මාහිමියන්ට දේශනා කළේ ආනන්ද එසේ නොපවසන ලෙසයි. සත්ත්වයන් සසර බොහෝ කලක් අවිද්‍යා - තෘෂ්ණා දැලට හසු වී පැටලී මෙලෙස ගමන් කරන්නේ මෙම ආර්ය න්‍යාය අවබෝධ කර නොගැනීම නිසා බව අවධාරණය කළහ (මහානිදන සුත්ත, දී.නි.2, 80).

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පටිච්ච සමුප්පාදය විවිධාකාරයෙන් දේශනා කර ඇති ආකාරය ක්‍රීටිටකය විමසා බැලීමෙන් පැහැදිලි වේ. කුමන ආකාරයෙන් එය විස්තර කළ ද එහි ඇති සාරය නොහොත් සැකැස්ම සමාන වුවකි. සංයුක්ත නිකායේ සෝතාපත්ති සංයුක්තයේ සඳහන් තතිය අනාථපිණ්ඩික සූත්‍රයෙහි පටිච්චසමුප්පාදයේ මෙම මූලධර්මය විස්තර කර තිබේ.

‘කතමො චස්ස අරියො ඤයො පඤ්ඤය සුද්ධියො හොති සුප්පච්ච්චො ? ඉධ ගහපති, අරියසාවකො පටිච්චසමුප්පාදං යෙව සාධුකං යොනිසො මනස්සරොති, ‘ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාද ඉදං උප්පජ්ජති, ඉති ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුප්පකති.’

කවර නම් ආර්ය න්‍යායක් ශ්‍රාවකයකු විසින් ප්‍රඥවෙන් මැනවින් දැක්ක යුතු ද යන්න මෙහි දැක්වේ. ඒ අනුව පටිච්චසමුප්පාදය මනා කොට නුවණින් මෙනෙහි කළ යුතු බව අවධාරණය කර තිබේ. එනම් මෙලෙස හේතු ඇති කල්හි මෙම ප්‍රතිඵලය වේ (අස්මිං සති ඉදං හොති). මෙය හටගැනීමෙන් මෙය උපදී (ඉමස්ස උප්පාද ඉදං උප්පජ්ජති). මෙය නැති කල්හි මෙය නොවේ (අස්මිං අසති ඉදං න හොති). මෙය නිරුද්ධ වීමෙන් මෙය නිරුද්ධ වේ (ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුප්පකති). පටිච්ච සමුප්පාදය න්‍යාය විස්තර කෙරෙන සංක්ෂිප්ත පැහැදිලි කිරීම මෙයයි. එය ම ‘අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා ...’. ආදී වශයෙන් අංග දෙළහකින් යුතුව මධ්‍යම වශයෙන් ද විස්තර කර ඇත. තවද ‘හේතු, ආරම්භණ අධිපති....’ ආදී වශයෙන් සුවිසිච්චතා ක්‍රමයට විස්ථාරිත වශයෙන් ද මෙය දේශනා කොට තිබේ. ශ්‍රාවකයන්ගේ බුද්ධියේ පමණට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙලෙස විවිධාකාරයෙන් පැහැදිලි කොට තිබේ. පටිච්චසමුප්පාදය තේරුම් ගත් පමණට අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණ අවබෝධ වනු ඇත.

බුද්ධිශාසනයට යමකු සැබෑ ලෙස ස්ථාවරව බැස ගන්නේ බුදුසසුනට ම ආවේණික වූ ලෝක යථාර්ථය නිවැරදි ලෙස ශ්‍රවණය කිරීම වශයෙනි. එනම් හේතු ඇති කල්හි පෙර නොතිබී හටගන්නා ලෝකය හේතු නිරුද්ධ වීමෙන් ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන බව පිළිබඳ යථාර්ථයයි (අනුත්වා සම්භූතං නුත්වා න හවිස්සති). අවිද්‍යාව ඇති කල්හි ලෝකයක් ඇතැයි නිර්මාණය කර ගන්නා අතර අවිද්‍යාව නැති කල්හි අවිද්‍යාවෙන් හටගත් ලෝකය ද නිරුද්ධ වේ. අතීත කර්මවිපාක වශයෙන් වර්තමානයෙහි නිර්මාණය වන පංචස්කන්ධ ලෝකය නුවණින් නොදකීම නිසා ඒ අරභයා චේතනා (පුඤ්ඤ, අපුඤ්ඤ, ආනෙඤ්ජ වශයෙන් සංස්කාර) නිර්මාණය වුවහොත්

පංචුපාදනස්කන්ධ ගොඩනැගී ඊට අනුගතව සෙසු අංග නිර්මාණය වී දුක හටගන්නා ආකාරය අනුපිළිවෙළින් මෙලෙස විස්තර කර ඇත. ඒ අනුව

‘අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං, නාමරූප පච්චයා සළායනනං, සළායනන පච්චයා ඵස්සෝ, ඵස්ස පච්චයා වේදනා, වේදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදනං, උපාදන පච්චයා භවෝ, භව පච්චයා ජාති, ජාති පච්චයා ජරාමරණසෝකපරිදේව දුක්ඛදෝමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අයං චූච්චති භික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පාදො.’ (පටිච්චසමුප්පාද සුත්ත, සං.නි. 2, අභිසමය සංයුත්ත, 02 පිට)

මෙලෙස අවිද්‍යා සහගතව හටගන්නා ලෝකය නිසා ජරාමරණාදී දුක් සමුදය නිර්මාණය වේ.

යමෙකු මෙහි යථා ස්වභාවය දැන අවිද්‍යාව ඉතිරි නැතිව හට නොනැගෙන අයුරින් සිහිනුවණින් (සතිසම්පජ්ඤ්ඤයෙන්) යුතුව වාසය කළහොත් ජරාමරණ සංඛාත ලෝකයක් ද නිර්මාණය නොවනු ඇත. එමඟින් ජරාමරණාදී දුක් සමුදයයෙන් සපුරා නිදහස්වීමට ද අවස්ථාව උද වේ. එය මෙලෙස විස්තර වේ.

‘අවිජ්ජායත්චේව අසේසචිරාගනිරෝධා සංඛාර නිරෝධෝ සංඛාර නිරෝධා විඤ්ඤාණ නිරෝධෝ විඤ්ඤාණ නිරෝධා නාමරූප නිරෝධෝ නාමරූප නිරෝධා සළායනන නිරෝධෝ සළායනන නිරෝධා ඵස්ස නිරෝධෝ ඵස්ස නිරෝධා වේදනා නිරෝධෝ වේදනා නිරෝධා තණ්හා නිරෝධෝ තණ්හා නිරෝධා උපාදන නිරෝධෝ උපාදන නිරෝධා භව නිරෝධෝ භව නිරෝධා ජාති නිරෝධෝ ජාති නිරෝධා ජරාමරණසෝකපරිදේව දුක්ඛ දෙමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. ඵවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්ධස්ස නිරෝධෝ හොති’ අයමස්ස අරියෝ ඤයෝ පඤ්ඤය සුද්ධියෝ හෝති සුප්පච්චියෝ’.

අවිද්‍යාව ඉතිරි නැතිව නිරෝධ කිරීම ජරාමරණාදී සියලු දුක්වල නිරෝධය වේ. මෙලෙස දුකෙහි හටගැනීම හා නිරෝධය පිළිබඳ ආර්ය න්‍යාය වූ පටිච්චසමුප්පාදය මැනවින් අවබෝධ කර ගැනීම සෝතාපත්ත වීමේ මාවතයි. යමෙක් බිය හා වෛරය ගෙනදෙන පංච දුශ්චරිතයන් දුරු කළේ වේද සතර සෝතාපත්ති අංගයන්ගෙන් යුක්ත වූයේ ද ඉහත දැක්වූ ආර්ය න්‍යාය දක්නේ වේ ද ඔහු ක්ෂය කළ නිරය ඇත්තේ (බිණතිරයයොම්භි) වෙමිසි ද, ක්ෂය කළ තිරිසන් දුගති විපාක ඇත්තේ වේ ද (බිණතිරච්ඡානයෝනියෝ), ක්ෂය කළ ප්‍රේත විෂය ඇත්තේ ද (බිණපෙත්තිවිසයො), ක්ෂය කළ දුගතිපාක ඇත්තේ ද (බිණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො), සෝවාන් වූයෙම් (සෝතාපත්තෝභමස්මි), පහළට නොවැටෙන ස්වභාවයෙන් යුක්ත වූයේ (අවිනිපාතධම්මෝ), නියත වශයෙන් සම්බෝධිපරායණ වූයේ (නියතෝ සම්බෝධිපරායණො) වෙමි’යි පවසන්නේ ය.

ඉහත පාඨයෙන් ඉතා පැහැදිලි වන යථාර්ථය නම් බිය - වෛරය ගෙන දෙන කරුණුවලින් මිදීමටත් සතර අපායෙන් නිදහස් වීමටත් සෝතාපත්ත වීමටත් හේතුවන ප්‍රධාන සාධකය පටිච්ච සමුප්පාදය ඔස්සේ දුක අවබෝධ කර ගැනීම බවයි. මෙම අවබෝධයත් සමග සතර සෝතාපත්ති අංගයන්හි ස්ථාවර ව බැස ගනී. එනම් බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ යන තෙරුවන කෙරෙහි ස්ථාවරව නොසෙල්වෙන ප්‍රසාදය සහ ආර්ය කාන්ත ශීලයෙන් සමන්විත වීමයි. ආර්ය උතුමන් විසින් අගය කළ පංචසීලය මෙහි දී පිහිටා සිටී. බිය හා වෛරය දුරු කොට සතර අපායෙන් නිදහස්වීමේ ඒකායන මාවත මෙයයි. පටිච්ච සමුප්පාදය මැනවින් අවබෝධ කර ගැනීම ඇත - නැත අන්තයන්ගෙන් දුරුවීමටත් වතුරාර්ය සත්‍යය වටහා ගැනීමටත් ඒ ඔස්සේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදව අනුගමනය කරමින් ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, නාමරූප ආදී ජීවිත යථාර්ථ පිරිසිඳ දැන ගැනීමටත් අවස්ථාව උදවේ. එබැවින් පටිච්ච සමුප්පාදය අවබෝධ කර ගැනීම බුදුදහමට අනුව සුගතිය හා විමුක්තිය සාක්ෂාත් කර ගැනීමේ මූලික පදනම ලෙස සඳහන් කළ හැකි ය. මෙලෙස පටිච්ච සමුප්පාදය තේරුම් ගැනීමට සසරගත පුණ්‍ය මහිමයක් මෙන් ම නුවණැතිබව, අවංකබව හා සුවච්චව යන ගුණාංග තමා තුළ තිබීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. මෙහිලා කල්‍යාණ මිත්‍ර ආශ්‍රය සුවිශාල කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි.

පටිච්ච සමුප්පාදය වටහා ගැනීම ධර්මය වටහා ගැනීමට අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් උපකාරවත් වේ. ධර්මය තේරුම් ගැනීම බුදුරජාණන් වහන්සේ කවරෙක් ද යන්න අවබෝධ කර ගැනීමට ද උපකාරවත් වනු ඇත.

‘යො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති සො ධම්මං පස්සති, යො ධම්මං පස්සති සො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති.’

යමෙක් පටිච්චසමුප්පාදය දකිසි ද ඔහු ධර්මය දකිසි. යමෙක් ධර්මය දකිසි ද ඔහු පටිච්චසමුප්පාදය දකිසි.

(මහාහත්ථිපදෙපම සුත්ත, ම.නි.1, 460 පිට)

‘යො ධම්මං පස්සති සො මං පස්සති, යො මං පස්සති සො ධම්මං පස්සති.’

යමෙක් ධර්මය දකියි ද ඔහු මා (බුදුරදුන්) දකියි. යමෙක් බුදුරදුන් දකියි ද ඔහු ධර්මය දකියි.

‘ඇත - නැත’ යන අන්තයන්ගෙන් දුරුව මධ්‍ය මාර්ගය නිසි ලෙස මුණ ගැසෙන්නේ පටිච්චසමුප්පාද න්‍යාය මැනවින් ශ්‍රවණය කිරීමෙනි. හේතු එක්වීම් වශයෙන් ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම (සමුදය) දකින්නා ‘නැත’ යන උච්චේද අන්තයෙන් (දෘෂ්ටියෙන්) මිදේ. හේතු නිරුද්ධවීමෙන් ස්කන්ධ පංචකයේ වැයවීම (වය=නිරෝධය) දකින්නා ‘ඇත’ යන ශාශ්වත අන්තයෙන් ද මිදේ. මෙලෙස සම්මාදිට්ඨිය උපදවා ගෙන ‘ඇත සහ නැත’ යන අන්ත දෙකින් ම එකවර නිදහස්වීමට අවස්ථාව ලැබෙන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය නම් වූ ආර්ය න්‍යාය නිවැරදි ලෙස අසා දැන ගැනීමෙනි (කච්චානගොත්ත සුත්ත, සං.නි. 2, අභිසමය සංයුත්ත, 28 පිට). තව ද සැබෑ ලෙස ධර්මකථිකයකු බවට පත් විය හැක්කේ ද මෙම ආර්ය න්‍යාය මැනවින් දේශනා කිරීම වශයෙනි (ධම්මකථික සුත්ත, සං.නි. 2, අභිසමය සංයුත්ත, 28 පිට). ‘දිට්ඨිං ච අනුපගමීම සීලවා...’ යනුවෙන් දැක්වෙන පරිදි දෘෂ්ටිනට නොපැමිණ (මෙත්ත සුත්ත) සීලයට පැමිණිය හැක්කේ පටිච්චසමුප්පාදය න්‍යාය තේරුම් ගැනීමේ ප්‍රතිඵල වශයෙනි.

පළමුව පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ කල‍්‍යාණ මිත්‍ර ඇසුරින් සුතමය ඥාණය ලබා ඉන්පසු එය හැකිතාක් දුරට නුවණින් මෙනෙහි කිරීම වශයෙන් වින්තාමය ඥාණය දියුණු කර ගනිමින් සතර සතිපට්ඨානය තුළ පිහිටා සීල සමාධි පඤ්ඤ වර්ධනය කර ගැනීම වශයෙන් භාවනාමය ඥාණය ඇති කර ගැනීම අවශ්‍ය වේ.

‘අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා...’ ආදී වශයෙන් විස්තර කෙරෙන පටිච්චසමුප්පාදයේ අංග දෙළොස ආරෝහණ ක්‍රමයට ද අවරෝහණ ක්‍රමයට ද හටගන්නා ක්‍රමයට ද නිරුද්ධ කරන ක්‍රමයට ද විස්තර කර තිබෙනු දක්නට ලැබේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වතුරාර්ය සත්‍යාවබෝධයේ දී (උදනපාලියෙහි සදහන් පරිදි) අවිද්‍යාවේ පටන් ක්‍රමයෙන් දුක හටගන්නා ආකාරය දක්වා තිබෙන අතර ශ්‍රාවකයන්ට එය සත්‍ය ගවේෂණයක් ලෙස පැහැදිලි කිරීමේ දී (විභංග-සං.නි.අභිසමය සංයුත්ත, 2, 4 පිට ආදී සූත්‍රයන්ට අනුව) ජරාමරණාදී වශයෙන් දැනට පෙනෙන දුකෙහි පටන් නොපෙනෙන අවිද්‍යාව දක්වා විස්තර කර තිබෙනු දක්නට ලැබේ.

ජරා - ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායෙහි යම් දිරිමක්, දිරෙන බවක්, දත්වැටීම, කෙස් පැසීම, ඇඟ රැලි වැටීම, ආයු පිරිහීම, ඉදුරන්ගේ පැසීම ආදියක් වේ ද මෙය ‘ජරා’ නම් වේ.

මරණ - ඒ ඒ සත්ත්වනිකායෙන් ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ යම් වෙන්වීමක්, බිඳීමක්, අතුරුදහන් වීමක්, මව්වු නම් වූ මරණයක් කාලක්‍රියාවක් ස්කන්ධයන්ගේ බිඳියාමක්, සිරුර හැර දැමීමක්, ජීවිතින්දියේ සිඳී යාමක් වේ ද මෙය ‘මරණ’ නම් වේ. ජරාමරණයන්ට හේතුව භවය වන අතර භව නිරෝධයෙන් ජරාමරණ නිරෝධය සිදු වේ.

භව - ලෝකයක් ඇති බවට සිතෙන ස්වභාවය ‘භව’ නම් වේ. ඒ අනුව කාමභව, රූපභව, අරූපභව වශයෙන් ත්‍රිවිධාකාරයෙන් ලෝකයක් මුණ ගැසේ. මේ තුනේ ම සිටීම සංසාර චක්‍රය තුළ ම සැරිසැරීමකි. බුදුරදුන් ධර්මය දේශනා කළේ මේ ත්‍රිවිධ භවයෙන් ම නිදහස්වීමටයි. භවයට හේතුව උපාදන වන අතර උපාදන නිරුද්ධ කිරීමෙන් භව නිරෝධය සිදු වේ.

උපාදන - තමා වෙත ඇඳ - බැඳ තබා ගන්නා ස්වභාවය ‘උපාදනයි’. මෙය කාම උපාදන, දිට්ඨි උපාදන, සීලබ්බත උපාදන, අත්තවාද උපාදන වශයෙන් සිව් වැදෑරුම් වේ. උපාදනයන්ට හේතුව තණ්හාව වන අතර තණ්හා නිරුද්ධ කිරීමෙන් උපාදන නිරුද්ධ වේ.

තණ්හා - යමකට සිත ඇලීම, බැස ගැනීම ‘තණ්හාවයි’. මෙය ඇස ආදී ඉන්ද්‍රියයන්ට රූපාදි අරමුණු අරභයා සිදු වේ. ඒ අනුව රූපතණ්හා, ශබ්දතණ්හා, ගන්ධතණ්හා, රසතණ්හා, ඵොට්ඨබ්බතණ්හා, ධම්මතණ්හා වශයෙන් සයාකාර වේ. තණ්හාවට හේතුවන වේදනාව වන අතර වේදනා නිරුද්ධ කිරීමෙන් තණ්හාව ද නිරුද්ධ වනු ඇත.

වේදනා - සැප දුක් උපේක්ෂා වශයෙන් විඳි ගන්නා ස්වභාවය ‘වේදනා’ නම් වේ. මෙය කයක් (වේදනාකාය) වශයෙන් දැක්වෙන අතර ඇස ආදී ස්පර්ශයන් විෂයයෙහි වේදනා හටගනී. ඒ අනුව වේදනාව ද සයාකාර වේ. එනම් වක්ඛුසම්ඵස්සජා වේදනා, සෝතසම්ඵස්සජා වේදනා, ඝාණසම්ඵස්සජා වේදනා, ජීවිතාසම්ඵස්සජා වේදනා, කායසම්ඵස්සජා වේදනා, මනෝසම්ඵස්සජා වේදනා වශයෙනි. වේදනාවට හේතුව ඵස්සය වන අතර ඵස්ස නිරුද්ධ කිරීමෙන් වේදනා ද නිරුද්ධ කිරීමට හැකියාව ලැබේ.

එස්ස - ඇස ආදි ඉන්ද්‍රියයන්ට රූපාදි අරමුණු ආපාතගත වීම 'එස්ස' = ස්පර්ශ නම් වේ. මෙය එක්තරා කයක් (වේදනාකාය) වශයෙන් සඳහන් වන අතර ඇස ආදි ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ රූපාදි අරමුණු විෂයයෙහි ස්පර්ශය හටගනී. ඒ අනුව ස්පර්ශය ද සයාකාර වේ. එනම් වක්ඛුසම්ඵස්සය, සෝතසම්ඵස්සය, සාණසම්ඵස්ස, ජීවිභාසම්ඵස්සය, කායසම්ඵස්සය, මනෝසම්ඵස්සය වශයෙනි. එස්සයට හේතුව සලායතන වන අතර සලායතන නිරුද්ධ කිරීමෙන් එස්සය ද නිරුද්ධ වේ.

සලායතන - රූපාදි අරමුණු නිපදවන ඇස ආදි ආයතන හය 'සලායතන' = ෂඨායතන නමින් හැඳින්වේ. එම ආයතන හය නම් වක්ඛායතන, සෝතායතන, සාණායතන, ජීවිභායතන, කායායතන, මනායතන වශයෙනි. සලායතනයන්ට හේතුව නාමරූප වන අතර නාමරූප නිරුද්ධ කිරීමෙන් සලායතන නිරෝධය ද සිදු වේ.

නාමරූප - 'නාම' යන වේදනා, සඤ්ඤ, චේතනා, එස්ස, මනසිකාර යන පහයි. 'රූප' යනු පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ යන සතර මහාභූත සහ වක්ඛු, සෝතාදි උපාදය රූප විසිහතරයි. නාමරූපයන්ට හේතුව විඤ්ඤණය වන අතර විඤ්ඤණ නිරුද්ධ කිරීමෙන් නාමරූප ද නිරුද්ධ වේ.

විඤ්ඤණ - යමක් දැන ගන්නා ස්වභාවය 'විඤ්ඤණ' = විඤන නම් වේ. ඇස ආදි ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ මෙම දැන ගැනීම සිදු කෙරෙන බැවින් මෙය එම ආයතනයන්ගේ නමින් දක්වා හයාකාර වශයෙන් විස්තර කර තිබේ. එනම් වක්ඛුවිඤ්ඤණ, සෝතවිඤ්ඤණ, සාණ විඤ්ඤණ, ජීවිභාවිඤ්ඤණ, කායවිඤ්ඤණ, මනෝවිඤ්ඤණ වශයෙනි. විඤ්ඤණයට හේතුව සංඛාර වන අතර සංඛාර නිරෝධයෙන් විඤ්ඤණය ද නිරුද්ධ වනු ඇත.

සංඛාර - විතර්කනය කිරීම හෙවත් සිතිවිලි 'සංඛාර' = සංස්කාර නමින් ව්‍යවහාර කෙරේ. අවිද්‍යාව නිසා හටගන්නා මෙම සංඛාර 'කායසංඛාර, වච්චසංඛාර, චිත්තසංඛාර' වශයෙනි තුන් ආකාර වේ. තවත් න්‍යායකට අනුව මෙය පුඤ්ඤතිසංඛාර, අපුඤ්ඤතිසංඛාර, ආනෙඤ්ජාතිසංඛාර වශයෙන් ද දක්වා තිබේ. සංඛාරයට හේතුව, ආහාරය හෙවත් නිදනය වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ අවිද්‍යාවයි. අවිද්‍යාව ඇති කල්හි සංඛාර හටගන්නා අතර අවිද්‍යා නිරෝධයෙන් සංඛාර නිරුද්ධ වේ.

අවිජ්ජා - ලෝකය හෙවත් දුකෙහි හටගැනීම හා නිරෝධය නොදන්නා ස්වභාවය 'අවිජ්ජා' = අවිද්‍යා නම් වේ. එනම් දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මාර්ග යන චතුරාර්ය සත්‍යය නැතහොත් පටිච්චසමුප්පාදය නොදන්නා බවයි. අවිද්‍යාවට හේතුව වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ ආසුච්චියි. ආසුච්චියට හේතුව අවිද්‍යාවයි. මෙය දෙක අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වේ.

මේ අනුව අවිද්‍යාව ඇති කල්හි සංඛාර (චේතනා) හටගනී. සංඛාර ඇති කල්හි විඤ්ඤණ හටගනී. විඤ්ඤණ ඇති කල්හි නාමරූප හටගනී. නාමරූප ඇති කල්හි සලායතන හටගනී. සලායතන ඇති කල්හි එස්ස හටගනී. එස්ස ඇති කල්හි වේදනා හටගනී. වේදනා ඇති කල්හි තණ්හා හටගනී. තණ්හා ඇති කල්හි උපාදන හටගනී. උපාදන ඇති කල්හි භව හටගනී. භව ඇති කල්හි ජාති හටගනී. ජාති ඇති කල්හි ජරාමරණාදි දුක් සමුදය හටගනී. මෙලෙස දුක හටගන්නා අතර අවිද්‍යාව නැති කල්හි සංඛාර, විඤ්ඤණ, නාමරූපාදි අංග හටනොගෙන දුකින් නිදහස් වේ (විභංග සුත්ත, සං.නි. 2, අභිසමය සංයුත්ත, 4-6 පිටු). මේ සඳහා ඇති මාවත වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසති, සම්මාසමාධි වශයෙන් දැක්වෙන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි (ඤ්ඤවත්ථු සුත්ත, සං.නි. 2, අභිසමය සංයුත්ත, 88-90 පිටු).

තව ද 'අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා ...' ආදි වශයෙන් දැක්වෙන දුකෙහි හටගන්නා ප්‍රතිපදාව මිථ්‍යා ප්‍රතිපදාව ලෙසත් 'අවිජ්ජායත්චේව අසේසවිරාගා නිරෝධා සංඛාර නිරෝධෝ' ආදි වශයෙන් දැක්වෙන දුක නිරුද්ධ කරන ප්‍රතිපදාව සමයග් ප්‍රතිපදාව වශයෙන් ද දක්වා තිබේ (පටිපද සුත්ත, සං.නි. 2, අභිසමය සංයුත්ත, 8 පිටු). අවිද්‍යාදි හේතු ඇති කල්හි දුකෙහි හටගැනීමත් අවිද්‍යාවේ නිරෝධයෙන් දුකෙහි නිරෝධයත් තේරුම් ගැනීමේ ප්‍රතිඵල වශයෙන් සත්ත්ව පුද්ගල දෘෂ්ටියට නොවැටී හේතුඵල සිද්ධාන්තය මැනවින් තේරුම් ගැනීමට හැකියාව ලැබේ. එවිට මේ දුක තමා විසින් නිර්මාණය කරන ලද්දක් හෝ අනෙකකු විසින් නිර්මාණය කරන ලද්දක් හෝ වශයෙන් දෘෂ්ටියකට නොපැමිණේ. හේතු ඇති කල්හි දුක හටගෙන හේතු නිරුද්ධ වීමෙන් දුක නිරුද්ධ වන බව ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ (අවේලකස්ප සුත්ත, සං.නි. 2, අභිසමය සංයුත්ත, 30 පිටු). මේ අවබෝධයත් සමඟ තමා අතීතයේ සිටියා ද නැද්ද අනාගතයෙහි සිටින්නේ ද නැද්ද ආදි සියලු මතවාද සමනය වේ (පච්ච සුත්ත, සං.නි. 2, අභිසමය සංයුත්ත, 42 පිටු). තව ද තමාගේ සිත - කය තමා විසින් කරන ලද්දක් හෝ අනෙකකු විසින් කරන ලද්දක් හෝ නොව හේතුඵල සිද්ධාන්තය මත නිර්මාණය වූවක් ය යන අවබෝධය ද මෙමගින් පසක් වේ (නතුම්භ සුත්ත, සං.නි. 2, අභිසමය සංයුත්ත, 100 පිටු).

දුකෙහි හටගැනීම හා නිරෝධය පිළිබඳ මෙම සුවිශේෂී අවබෝධය අප ගෞතම සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේට මෙන් ම විපස්සී, සීඛී, වෙස්සභු, කකුසඳ, කෝනාගමනන, කස්සප යන පෙර වැඩ සිටි බුදුරජාණන් වහන්සේලාට ද ඒ අයුරින් අවබෝධ වූ ආකාරය විස්තර වේ. එපමණක් නොව ලොව පහළ වන සියලු සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේලා අවබෝධ කර ගන්නා ප්‍රධාන කරුණ ද මෙයයි. එබැවින් පෙර බුදුවරුන් ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ පටිච්චසමුප්පාද සංඛ්‍යාත මෙම මාවත පුරාණ මාවතක් වශයෙන් විස්තර කර තිබේ (නගර සුත්ත, සං.නි. 2, අභිසමය සංයුක්ත, 162 පිට).

පටිච්චසමුප්පාදයේ දැක්වෙන අවිජ්ජාදී අංග එක් විත්තක්ෂණයක් තුළට මෙන් ම අතීත - වර්තමාන - අනාගත යන කාලත්‍රයට ද ගොනු කළ හැකිය. කාලත්‍රයට අනුව පටිච්චසමුප්පාදය විස්තර කිරීමේ දී අතීත හේතු, වර්තමාන ඵල, වර්තමාන හේතු, අනාගත ඵල වශයෙන් සතරාකාරයකට විස්තර කර තිබේ.

- අතීත හේතු - අවිජ්ජා, සංඛාර, තණ්හා, උපාදාන, භව
- වර්තමාන ඵල - විඤ්ඤුණ, නාමරූප, සළායතන, එස්ස, වේදනා
- වර්තමාන හේතු - අවිජ්ජා, සංඛාර, තණ්හා, උපාදාන, භව
- අනාගත ඵල - විඤ්ඤුණ, නාමරූප, සළායතන, එස්ස, වේදනා

අතීතයේ පැවැති අවිජ්ජා, සංඛාර, තණ්හා, උපාදාන, භව යන හේතුවලට අනුරූපව වර්තමාන ජීවිතය හෙවත් විඤ්ඤුණ, නාමරූප, සළායතන, එස්ස, වේදනා යන ස්කන්ධ පංචකයක් නිර්මාණය වේ. අප ඇස, කණ ආදී ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ රූප, ශබ්දදී අරමුණු මුලින් ස්පර්ශ කිරීමේ දී හටගන්නේ මෙයයි. මෙය ලෝභ, දෝස, මෝහ යන හේතූන්ගෙන් තොර වූවකි. එය ඇතැම් තැනක දුක්ඛ සත්‍යය වශයෙන් ද දක්වා තිබේ. මෙම ස්කන්ධ පංචකය අවිද්‍යාදී අනුසය ඇතිව ස්පර්ශ කළ විට වර්තමාන හේතු නිර්මාණය වේ. එනම් ස්කන්ධ පංචකය ම පංචුපාදනස්කන්ධයක් බවට පරිවර්තනය කර ගනී. මෙලෙස අවිජ්ජා, සංඛාර, තණ්හා, උපාදාන, භව යන හේතු පහළ කළ හොත් අනාගතය නිර්මාණය වේ. එවිට විඤ්ඤුණ, නාමරූප, සළායතන, එස්ස, වේදනා යන ඵලයන් භුක්ති විඳීමටත් දුක ස්පර්ශ කිරීමටත් සිදු වේ. එක විත්තක්ෂණයක් තුළ වුව ද මෙම අංග සියල්ලෙහි සම්බන්ධය විස්තර කළ හැකි ය. එනම් මධුපිණ්ඩික සුත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි අවිද්‍යා සහගතව ඇස උපන් කල්හි රූපය, වක්ඛු විඤ්ඤුණ, වක්ඛු සම්ඵස්සය ආදී අංග ගොඩනැගී ප්‍රපංච නිර්මාණය වේ. ලෝකයා දුක තුළ වාසය කරයි 'දුක්ඛෙ ලෝකො පතිට්ඨිතො... යනුවෙන් දැක්වෙන්නේ අවිද්‍යා සහිත ලෝකයා දුක තුළ වාසය කරන ආකාරයයි. සංසාරය නිර්මාණය වන්නේ මේ අයුරිනි. එමෙන් ම අවිද්‍යා සහගතව ඇස, රූපාදී කරුණු ස්පර්ශ නොකළ හොත් ප්‍රපංච ගොඩනොනැගී දුකින් නිදහස්වීමට ද අවස්ථාව උදාවේ. මෙම සංසාරයෙන් මිදිය හැක්කේ මෙම සිද්ධාන්තය මැනවින් තේරුම් ගෙන සිල, සමාධි, පඤ්ඤා යන ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවෙහි අඛණ්ඩව නියැළීමෙහි ප්‍රතිඵල වශයෙනි. එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් සද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා යන ඉන්ද්‍රිය ධර්ම පරිපූර්ණත්වයට පත් වේ.

අප ලෝකය පිළිබඳ සියලු ආකාරයේ දැන ගැනීම් ඇති කර ගන්නේ ඇස, කන ආදී ඉන්ද්‍රිය හයට රූප, ශබ්දදී අරමුණු හය ලබා ගැනීම වශයෙනි. මෙම අභ්‍යන්තර ඉන්ද්‍රිය හය හා බාහිර අරමුණු හය හැරුණු කොට වෙනත් අත්දැකීමක් නොමැත. අතීත, වර්තමාන, අනාගත, දුර, ළඟ, හීන, ප්‍රණීත, සුබුම, ඕලාරීක, අභ්‍යන්තර, බාහිර වශයෙන් පවත්නා සියලු අත්දැකීම් මෙම ඉන්ද්‍රිය හය හා අරමුණු හය ඔස්සේ ලබා ගන්නා ඒවා ය. මෙම අද්දැකීම්වල ස්වභාවය වන්නේ හේතු එක් වූ විට එය වර්තමානයෙහි ක්ෂණිකව හටගෙන (අස්මිං සති ඉදං භොති) හේතු නිරුද්ධ වීමෙන් එම අත්දැකීම් ක්ෂණික ව නිරුද්ධ වීමයි (අස්මිං අසති ඉදං න භොති). අතීතයෙන් වර්තමානයට නොපැමිණෙන වර්තමානයෙන් අනාගතයට නොයන මෙම පංචුපාදනස්කන්ධය (අහුන්වා සම්භුතං හුන්වා න භවිස්සති) මේ මොහොතෙහි නොතිබී හටගෙන, මේ මොහොතෙහි ම ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වේ. කිසියම් අත්දැකීමක් ලැබුණු විගස එම සිතිවිල්ල තවත් සිතකට උපකාරවත් වෙමින් කිසිවක් ඉතිරි නැතිව එම මොහොතෙහි ම නිරුද්ධ වේ. හටගෙන නිරුද්ධ වීම සියලු අද්දැකීම්වල ස්වභාවයයි (උප්පාද වස ධම්මිනො). ඉපිද නිරුද්ධ වේ (උපප්පන්වා නිරුප්පධන්ති). ලොව පවත්නා පරම යථාර්ථය මෙය වුව ද නිරුද්ධ වූ එම අත්දැකීම් නිරුද්ධ වූ බව නොදැනීම හෙවත් අවිද්‍යාව හේතුවෙන් එම අද්දැකීම් සිහිකරත් ම එය තවම ඇති දෙයක් ලෙස නිත්‍ය, සැප, ආත්ම, සුඛ වශයෙන් ගැනීම හේතුවෙන් දුක හටගනී. එය සිහිකරත් ම වර්තමානයෙහි නව අද්දැකීමක් ලෙස යළි එය උපදී. එහෙත් අපට සිතෙන්නේ අතීත අද්දැකීම් තවම ස්ථිර ව ඵලෙස ම පවතින දෙයක් වශයෙනි. එම නිසා අප ඇසින් දුටු කනින් ඇසූ රූප ශබ්දදිය සිහිකොට අයෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් අතීතයට දිව ගොස් ඒ පිළිබඳ දුක් සැප විඳී. දුක හටගන්නා මූලික ස්ථානය මෙයයි.

ඇස, කන ආදී කිසියම් ඉන්ද්‍රියකින් රූප, ශබ්දදී කිසියම් අරමුණක් ගැනීමේ දී අප එක් විටෙක එක ඉන්ද්‍රියයකින් ගනු ලබන්නේ එක අරමුණක් පමණි. එහෙත් ඉන්ද්‍රියයන්ගේ හා සිතෙහි පවත්නා වේගවත් බව හේතුවෙන් මෙය වෙන්කොට හඳුනා ගැනීම පහසු නොවේ. එය නුවණින් දැන යුත්තකි. එමෙන් ම කිසියම් ඉන්ද්‍රියයකින් රූපාදී කිසියම් අරමුණක් ලබා ගැනීමේ දී අප එය දැන හඳුනා ගන්නා අවස්ථාව වන විට ක්ෂණිකව රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය හට ගනී. හට ගන්නවා පමණක් නොව අප ඒ පිළිබඳව දැන ගන්නා විට මූලින් හටගත් පංචුපාදනස්කන්ධය නිරුද්ධ වී එය මනෝ විඤ්ඤායෙන් දැන ගන්නා නව අත්දැකීමක් බවට ද පත් වේ. එතරම් වේගයකින් මෙය ක්‍රියාත්මක වේ.

අප ජීවිතය පිළිබඳව ලබන සකලවිධ අත්දැකීම්වල ස්වභාවය මෙයයි. අප ජීවත් වෙනවා යනු එමෙන් ම ජීවිතය පිළිබඳ ඕනෑම අද්දැකීමක් ලබනවා යනු මෙම පංචුපාදනස්කන්ධයෙහි ක්ෂණික හටගැනීමයි. නැදෑ හිතවතුන්, යාන වාහන, ගරු නම්බු, මිලමුදල්, ඉඩකඩම්, ගේ දෙර, අධ්‍යාපනය, රූප සම්පත්තිය ආදී වශයෙන් කිසියම් අත්දැකීමක් ලබනවා යනු එක මොහොතක හටගන්නා පංචුපාදනස්කන්ධය නමැති ක්ෂණික අද්දැකීමයි. බාහිර රූප, ශබ්දදිය ළඟා කර ගනිමින් සැප, දුක් විඳිනවා යනු පංචුපාදනස්කන්ධයක එක මොහොතක අද්දැකීම් මාත්‍රයක් පමණි. මේ බව නොදන්නා හේතුවෙන් ගේදෙර, ඉඩකඩම්, දූදරුවන් ආදී වශයෙන් නම් කොට අප ඒවාට ඇලී ගැලී කටයුතු කරයි. ඒවා වෙනස් වීමේ දී දුකට සන්තාපයට පත්වේ.

ජීවිතාවබෝධයට ඉවහල් වන සැබෑ දහමක පහස නොලද අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයා තම ජීවිතය පිළිබඳව පඤ්චුපාදනස්කන්ධය ඔස්සේ සිතන ආකාරය අත්තදීප සූත්‍රයෙහි ආරම්භයෙහි මෙලෙස දක්වේ. බුද්ධාදී උතුමන් අනුගමනය කළ, දේශනා කළ ආර්ය ධර්මය නොදකින ආර්ය දහමෙහි අදක්ෂ ආර්ය දහමෙහි නොහික්මුණු තැනැත්තා රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන තම ජීවිත සැකැස්ම පිළිබඳව මෙලෙස අනුවණින් කල්පනා කරයි. එනම්,

- රූපං අත්තතො සමනුපස්සති {රූපය ආත්ම (නිත්‍ය, මම, මාගේ) වශයෙන් සිහිකරයි. = ගිනිදල්ල හා ගින්දර}
- රූපවන්තං වා අත්තානං {ආත්මය රූප සහිත වූවක් වශයෙන් හෝ සිතයි. = ගස සහ ගසේ ඡායාව}
- අත්තනි වා රූපං {ආත්මයෙහි රූපය ඇතැයි වශයෙන් හෝ සිතයි. = මල් සුවඳ හා මල}
- රූපස්මිං වා අත්තානං {රූපයෙහි ආත්මය ඇතැයි වශයෙන් හෝ සිතයි.= කරඩුව හා මැණික}

මෙලෙස විපරීත ආකාරයෙන් සිතන තැනැත්තාගේ රූපය වෙනස් වීමේ දී ඔහුට සෝක පරිදේව දුක් දෙමිනස් හටගනී. මෙම විපල්ලාසය නිසා තම රූපය නිත්‍ය, සුඛ, සුභ, ආත්ම වශයෙන් දැඩිව ග්‍රහණය කර ගෙන සිටීම හේතුවෙන් එය වෙනස්වීමේදී තම බලාපොරොත්තු කඩ වන විට අපමණ දුකකට ශෝකයකට වැළඹීමකට පත් වේ. සැබෑ දහමක පහස නොලද මනා නුවණින් තොර තැනැත්තාට දුක හටගන්නේ මේ අයුරිනි. වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන සෙසු ස්කන්ධ පිළිබඳව ද මේ අයුරින් ම අනුවණින් සිතයි. මෙලෙස ස්කන්ධ පංචකය පිළිබඳ විපරීත ආකාරයෙන් සිතන ක්‍රම 20ක් දක්වේ. මෙය විසි ආකාර සක්කාය දිට්ඨිය වශයෙන් දක්වා තිබේ. මේ අයුරින් සිතන තැනැත්තා 'අත්තදීපා' 'ධම්මදීපා' යනුවෙන් දක්වෙන තම සිත, සද්ධර්මය පහතක් (ආලෝකයක්) කොට වෙසෙන්නෙක් නොවේ. ධර්මශ්‍රවණය හා යෝනිසෝ මනසිකාරය නැති වීමෙන් සිදුවන ජීවිත ව්‍යසනය, සසරෙහි අසරණබව මෙමගින් සදහන් වේ.

අවබෝධයෙන් යුතු පිළිවෙත් මග - සතර සතිපට්ඨානය

යම් මොහොතක රූප, වේදනාදී පංචුපාදනස්කන්ධය පිළිබඳ යථා ස්වභාවය ධර්මානුකූලව නුවණින් දැන එය ප්‍රත්‍යක්ෂ අවබෝධයක් බවට පත් කර ගැනීමට හැකි වුවහොත් බාහිර සියලු දුක්, කම්කටොළුවලින් පමණක් නොව තමාගේ ශරීරය පිළිබඳ ලෙඩවීම්, මහලවීම්, මරණය ආදී සියලු දුක්වලින් ද මේ ජීවිතය තුළදී ම නිදහස්වීමට අවස්ථාව උදාවේ. බුදුදහමේ ඇතුළත් සියලු අනුශාසනා ඉලක්ක කොට ඇත්තේ මෙම පංචුපාදනස්කන්ධය මැනවින් තේරුම් ගැනීම සඳහායි. ඒ සඳහා මාර්ගය වශයෙන් පනවා ඇත්තේ සතර සතිපට්ඨානයයි.

කායානුපස්සනාව වැඩිමෙන් රූපය පිරිසිදු දූන ගැනීමටත්, වේදනානුපස්සනාව වැඩිමෙන් වේදනාස්කන්ධය දූන ගැනීමටත්, චිත්තානුපස්සනාව වැඩිමෙන් විඤ්ඤාණස්කන්ධය අවබෝධ කර ගැනීමටත් ධම්මානුපස්සනාව වැඩිමෙන් සඤ්ඤා, සංඛාර යන ස්කන්ධ දෙක පිරිසිදු දූන ගැනීමටත් අවස්ථාව උදාවේ.

පෘථග්ජනයාට සේඛ (සෝවාන්, සකදගාමී, අනාගාමී යන) තත්වයට පත්වීමටත්, සේඛයාට අසේඛ (හෙවත් රහත්) බවට පත්වීමටත් රහත් උතුමන්ට පිරිනිවන තෙක් දිට්ඨධම්ම සුඛ විහරණයෙන් විසීමටත් ඒකායන ප්‍රතිපාදව වශයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පනවා ඇත්තේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන පංච උපාදනස්කන්ධය සමුදය, අත්ථංගම, අස්සාද, ආදීනව, නිස්සරණ වශයෙන් යළි යළිත් නුවණින් වඩන ලෙසයි. මෙයින් පැහැදිලි වන ප්‍රධාන කරුණක් නම් ඕනෑම බුද්ධිමට්ටමක සිටින ඕනෑම ආධ්‍යාත්මික තලයක් නියෝජනය කරන කෙනෙකුට බුදුදහමින් මග පෙන්වන්නේ පංචුපාදනස්කන්ධයේ සැබෑ තතු අවබෝධ වන අයුරින් තම බුද්ධිය මෙහෙයවන ලෙසයි.

නබසිබෝපම සූත්‍රයේදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය අතර නිත්‍ය, ධූව, ශාශ්වත, වෙනස් නොවන, සම ව පවතින වශයෙන් ගත හැකි කිසිවක් නොමැති බවයි. රූපාදි ස්කන්ධ පංචකය ම අනිත්‍ය, අනියත, අශාශ්වත, විපරිනාම, සම ව නොපවතින ඒවා බව බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩිදුරටත් පැහැදිලි කළහ.

තවදුරටත් මෙය පැහැදිලි කරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිය පිටට පස් ටිකක් ගෙන එය පෙන්වා එපමණ වූ ද ස්වල්පයක් නමුදු නිත්‍ය, ධූව, ශාශ්වත, අවිපරිනාම රූපයක් නැති බව ද එසේ නිත්‍ය රූපයක් වූයේ නම් මැනවින් දුක් ගෙවීම පිණිස බඹසර නොපනවන බව ද දේශනා කළහ. වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ අතර ද නිත්‍ය වූ යමක් නොමැති බවත් එලෙස නිත්‍ය වූ යමක් වූයේ නම් බඹසර නොපනවන බවත් පැහැදිලි කළහ. මෙලෙස දේශනා කොට 'රූපය නිත්‍ය ද අනිත්‍ය ද වේදනාව නිත්‍ය ද අනිත්‍ය ද...' ආදී වශයෙන් හික්ෂුන් වහන්සේ වෙතින් ම ප්‍රතිප්‍රශ්න නගමින් තවදුරටත් රූපාදි ස්කන්ධ පංචකයේ පවතින යථාර්ථය දේශනා කළහ.

මෙලෙස තථාගත දේශනය ශ්‍රවණයත් සමග අතීත, අනාගත, වර්තමාන, ආධ්‍යාත්මික, බාහිර, සුඛම, මිලාරික, හීන, ප්‍රණීත, දුර, ළඟ වශයෙන් යම් කිසි රූපයක්, වේදනාවක්, සඤ්ඤාවක්, සංඛාරයක්, විඤ්ඤාණයක් වේ ද ඒ සියල්ල හිස්, බොල්, හර නැති දෑ ලෙස ශ්‍රාවකයාට වැටහී යයි. ඒ අනුව ශ්‍රාතවත් ආර්ය ශ්‍රාවකයාට රූපය පෙණ පිඩක් මෙන් ද, වේදනාව දිය බුබුලක් මෙන් ද, සඤ්ඤාව මිරිඟුවක් මෙන් ද, සංස්කාර කෙසෙල් කඳක් මෙන් ද, විඤ්ඤාණ මායාවක් මෙන් ද නුවණින් වැටහෙයි. මෙලෙස නුවණින් සිහිකිරීම නිසා රූපාදි ස්කන්ධ පංචකය පිළිබඳ කළකිරීමට පත් වෙයි. නොඇලීමට පත් වෙයි. කළකිරීම නිසා විරාගී බවටත් විරාගී බව නිසා මිදීමටත් මිදුණු පසු මිදුණා ය යනු අවබෝධයටත් පත් වෙයි.

එවං පස්සං භික්ඛවෙ, සුනවා අරියසාවකො රූපස්මිම්භි නිබ්බන්දති වෙදනායපි නිබ්බන්දති සඤ්ඤායපි නිබ්බන්දති සංඛාරෙසුපි නිබ්බන්දති විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බන්දති. නිබ්බන්දං විරජ්ජති විරාගා විමුච්චති විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤ්ණං හොති. ඛිණං ජාති වුසිනං බ්‍රහ්මචරියං කතා කරණියං නාපරං ඉඤ්ඤායාති පජානාති.

*'ළොණපිණ්ඩුපමං රූපං වෙදනා බුබුලුඵ්ඵපමා,
මරිචිකුපමා සඤ්ඤා සංඛාරා කදලුපමා,
මායුපමඤ්ඤා විඤ්ඤාණං දීපිනාදිච්චබන්ධුනා.'*

රූපය පෙණපිඩක් මෙන් ද වේදනාව දිය බුබුලක් මෙන් ද සඤ්ඤාව මිරිඟුවක් මෙන් ද සංස්කාරය කෙසෙල් කඳක් මෙන් ද විඤ්ඤාණය මායාවක් මෙන් ද ආදිච්ච බන්ධු වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලදී.

මෙම සූත්‍රයෙන් ප්‍රධාන වශයෙන් විස්තර වන්නේ පුද්ගලයා නිර්මාණය වූ මූලික ඒකකය වන ස්කන්ධ පංචකයේ ස්වභාවය පැහැදිලි කොට දුකින් සදහට නිදහස් වීම සඳහා එම ස්කන්ධ පංචකය පිළිබඳව ඇති කර ගත යුතු බුද්ධිමත් ආකල්පය පැහැදිලි කිරීමයි.

අපගේ ජීවිතය යනු ඇසින් රූප දැකීම, කණින් ශබ්ද ඇසීම, නාසයෙන් ගඳ සුවඳ විඳීම, දිවෙන් රස විඳීම, ශරීරයෙන් පහස ලැබීම, සිතින් සිතිවිලි සිතීම යන ක්‍රියාවලියයි. මෙකී අභ්‍යන්තර ආයතන හය සහ බාහිර අරමුණු හය හැරුණු කොට ජීවිතය කියා ගත හැකි අත් කිසිවක් නැත. ඇස, කණ ආදී කුමන ආයතනයකින්

අරමුණක් ගත්ත ද කිසියම් අද්දැකීමක් ලැබීම යනු රූපාදි ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීමයි. මෙම ස්කන්ධ පහ හේතූන්ගේ එකතුවේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස එකට හටගෙන හේතු නිරුද්ධ වීමෙන් එකට ම නිරුද්ධ වේ. ඒ අනුව අප ජීවත් වෙනවා යනු හැම මොහොතක ම සිදුවන ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම හා නිරෝධයයි. මේ බව නොදන්නාකම හෙවත් අවිද්‍යාව නිසා බාහිර ද්‍රව්‍ය, පුද්ගලයන් ඇත යන හැඟීමෙන් ඒ කෙරෙහි විශ්වාසය තබා ක්‍රියා කරනු දක්නට ලැබේ. අවිද්‍යාව ඇති පමණට රාග, ද්වේෂ හටගෙන ජරා, මරණ හමුවෙහි දුකට පත් ව මරණින් මතු ද නැවත භවයක උපත ලබයි. බුදුදහමින් අපට පෙන්වා දෙන්නේ අවිද්‍යාව දුරු කොට දුකින් නිදහස් වීමේ මාවතයි.

තව ද අභිඤ්ඤ සූත්‍රයෙහි සඳහන් පරිදි කිසියම් නුවණැත්තකු විසින් අවබෝධ කර ගත යුතු ප්‍රධානතම කරුණ වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ පංචුපාදනස්කන්ධයයි. විවිධ විෂය ධාරා සඳහා අප ලබන අධ්‍යාපනය කිසියම් රැකියාවක්, කීර්තියක් නැතහොත් ලෝකය හෝ තමා පිළිබඳ කිසියම් දැනීමක් ලැබීමට උපකාරවත් විය හැකියි. එහෙත් ඒ කිසිවක් සැබෑ ලෙස දුකින් නිදහස් වීමේ සැබෑ දැනීමක් නොවේ. එබැවින් බුදුදහමින් අපට මග පෙන්වන්නේ ජීවිතයේ සැබෑ සැනසුම සඳහා රූප, වේදනාදි පංචුපාදනස්කන්ධය අවබෝධ කර ගැනීමට හැකි වන අයුරින් තම චින්තනය මෙහෙයවන ලෙසයි. බුදුදහමට අනුව යමකු සැබෑ ප්‍රඥවන්තයකු දැයි පරීක්ෂා කර බලන මූලික ලක්ෂණ අතර ප්‍රධාන කරුණක් වන්නේ ඔහු කෙතෙක් දුරට පංචුපාදනස්කන්ධය පිළිබඳව දැනුවත් ද සිටී ද යන්නයි. මේ පහ යථාර්ථ වශයෙන් සත්‍ය වුව ද සැබෑ ලෝකයේ දී වෙන් කොට හඳුනාගත හැකි ඒවා නොවේ. ඒවා පරමාර්ථ වශයෙන් විස්තර කළ හැකි ප්‍රඥාවෙන් දත යුතු ධර්මතාවන් ය. දුකින් නිදහස් වීමේ ඒකායන ප්‍රතිපදාව වැටී ඇත්තේ පංචුපාදනස්කන්ධය අවබෝධ කර ගැනීම ඔස්සේයි.

පංචුපාදස්කන්ධය පිරිසිදු දැනීම සඳහා මූලික සුභමය පඤ්ඤ වශයෙන් ධර්ම ශ්‍රවණය තුළින් දැනුවත් බව ලබා වින්තාමය පඤ්ඤ වශයෙන් එය යළි යළිත් මෙනෙහි කිරීමත් සමඟ විදර්ශනා භාවනා ඔස්සේ සිත තැන්පත් කොට එකඟ වූ සිතින් භාවනාමය පඤ්ඤ වශයෙන් එය නුවණින් මෙනෙහි කිරීමත් අවශ්‍ය වේ. පංචුපාදනස්කන්ධය පිළිබඳ උසස් ම අවබෝධය ලබා දුකින් නිදහස්වීමට අවකාශ ලැබෙන්නේ මේ අනුපිළිවෙලට ක්‍රියා කිරීමෙනි.

අප ජීවත් වනවා යනු එක මොහොතක පවත්නා එක සිතිවිල්ලක් පමණි. එනම් ක්ෂණිකව හටගන්නා පංචුපාදනස්කන්ධයක අද්දැකීමයි. අප අතීතය ගැන කෙතරම් දුක් වුව ද ආඩම්බර වුව ද අනාගතය ගැන කෙතරම් බලාපොරොත්තු තබා තිබුණ සැබෑ ලෙස ජීවිතය යනු වර්තමාන මොහොතෙහි අත්දැකීමයි. සමඟ භාවනා ඔස්සේ සිත තැන්පත් කොට විදර්ශනා භාවනා මගින් මෙම පංචුපාදනස්කන්ධයේ යථාර්ථය නුවණින් දක හැම මොහොතක ම සිහිය හා නුවණින් විසීමට අප සමත් වුවහොත් බාහිර කිසිදු පුද්ගලයකුට හෝ දෙයකට අපව කම්පාවට පත් කිරීමට නොහැකි වනු ඇත. එපමණක් නොව අප සතු රූපය ජරා, ව්‍යාධි, මරණයට පත් වීමේ දී කිසිදු මානසික පීඩාවක් ඇති නොවන පරිදි උසස් මානසික ඒකාග්‍රතාවකින් කල් ගත කිරීමට ද අවස්ථාව සැලසෙනු ඇත. මේ සඳහා මාවත වශයෙන් බුදුදහමින් නිර්දේශ කොට ඇති බඹසර වන්නේ සීල, සමාධි, පඤ්ඤ යන ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවෙන් යුත් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. එනම් සම්මා දිට්ඨිය පෙරටු කොටගත් වැඩිය යුතු අංග අටයි.

- 1. සම්මා දිට්ඨි (යහපත්/ නිවැරදි දැකීම)
- 2. සම්මා සංකප්ප (යහපත්/ නිවැරදි සංකල්පනා)
- 3. සම්මා වාචා (යහපත්/ නිවැරදි වචන)
- 4. සම්මා කම්මන්ත (යහපත්/ නිවැරදි කර්මාන්ත)
- 5. සම්මා ආජීව (යහපත්/ නිවැරදි දිවිපැවැත්ම)
- 6. සම්මා වායාම (යහපත්/ නිවැරදි උත්සාහය)
- 7. සම්මා සති (යහපත්/ නිවැරදි සතිමත්බව)
- 8. සම්මා සමාධි (යහපත්/ නිවැරදි සමාධිමත්බව)

නිත්‍ය, ස්ථිර, නොවෙස්වන රූප, වේදනාදි කිසිවක් ලොව නොපවත්නා බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම බඹසර මාවත පනවා ඇති අතර දුක් සහිත ලෝකයෙන් එතෙර වීමට ඇති ඒකායන ප්‍රතිපදාව වන්නේ මෙම ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. එබැවින් ධර්ම ශ්‍රවණය හා යෝනිසෝ මනසිකාරය ඔස්සේ සම්මා දිට්ඨිය වර්ධනය කර ගනිමින් අප්‍රමාදීව මෙම දහම් මාවතෙහි ගමන් කිරීමට අප උත්සාහවත් විය යුතු ය. දුර්ලභව ලද

උතුම් මිනිස් දිවියෙන් ප්‍රතිඵල නෙළා ගැනීමට අප සෑම අප්‍රමාදී වීම අවශ්‍ය කෙරේ. අප්‍රමාදී බව උතුම් ධනයක් මෙන් සුරකිමින් මෙම ධර්ම මාර්ගයෙහි ඉදිරිය බලා පියවර තැබිය යුතු ය.

මෙහිදී රූපාදි ස්කන්ධ පංචකය චතුරාර්ය සත්‍යයට ගළපා තේරුම් ගැනීම ද වැදගත් වේ. ඒ අනුව රූප, වේදනා, සංකල්ප, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය දුක්ඛ සත්‍යය බවත් එහි අනවබෝධය නිසා තම චිත්ත සන්තානයේ අවිද්‍යා භවනණ්භා හටගැනීම සමුදය සත්‍යය (දුකට හේතුව) බවත් සමථ කමටහනක් ඔස්සේ සිත සමාධිමත් කොට ස්කන්ධ පංචකයේ සමුදය, වය, අස්සාද, ආදීනව, නිස්සරණ සම්මර්ශනය කරමින් විදර්ශනාව (ප්‍රඥාව) දියුණු කිරීම මාර්ග සත්‍යය බවත් එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් විද්‍යාව හා විමුක්තිය සාක්ෂාත් කිරීම දුක්ඛ නිරෝධය බවත් මැනැවින් තේරුම් ගෙන ඒ අනුව තම සියලු කටයුතු සංවිධානය කොට ඊට අනුගතව දැඩි කැපවීමෙන් ක්‍රියා කිරීමයි (අභිඤ්ඤ සුත්ත, අං.නි.2, 474 පිට).

මෙලෙස ක්‍රියා කිරීමේදී තමාගේ සිත සහ අවබෝධය පිළිබඳ විශ්වාසය තබමින් අන් දෙයක පිළිසරණ නොපතා සිත දියුණු වන ක්‍රියාවලියක නියැලීම මෙහිලා අවශ්‍ය කෙරේ (අන්තදීපා භික්ඛවෙ විහරථ අන්තසරණා න අඤ්ඤාසරණා). ඒ අතර ධර්මය පිළිසරණ කොට ගෙන අන් පිළිසරණක් නොපතා ක්‍රියා කළ (ධම්මදීපා භික්ඛවෙ විහරථ ධම්මසරණා න අඤ්ඤාසරණා) යුතුව ඇත. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිතර අවධාරණය කළේ මෙම ධර්මමාර්ගය ඔස්සේ අප්‍රමාදීව ක්‍රියා කරන ලෙසයි (අභ්පමාදෙන භික්ඛවෙ සම්පාදේථ). කර්මක්ෂය කොට සංසාර චක්‍රයෙන් නිදහස් වීමට අප සමත් වුවහොත් එවිට ජරා, මරණාදි සියලු දුක්චලිත් මේ ජීවිතයේ දී ම අතමිදීමට අපට හැකියාව ලැබේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ මහත් කරුණාවෙන් අපට අනුශාසනා කළේ අජර අමර තත්ත්වයට පත්වීමටයි. මරණානුස්සතියෙන් සිත සමාධිමත් කොට එම සමාධියට ම උපයෝගී කොට ගෙන විදර්ශනා වඩා සම්පූර්ණයෙන් දුකින් නිදහස්වීමට බුදුදහමින් අනුශාසනා කෙරේ. ඒ මග අනුගමනය කළ හොත් සියලු දුකින් නිදහස් වීමට අවස්ථාව උදාවේ.

නිකිණි සිල සමාදානය

ලොස් ඇන්ජලිස් බෞද්ධ විහාරස්ථානය, පැසිෆිකා, කැලිෆෝනියා, එක්සත් ජනපදය

බු.ව. 2563 නිකිණි පුන් පොහෝ දින (ව්‍ය.ව.2019 අගෝස්තු මස 25 වැනි ඉරිද)